

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚУРОЛЛИ КУЧЛАРИ ТАШКИЛ ЭТИЛГАНИНИНГ 22 ЙИЛЛIGI МУНОСАБАТИ БИЛАН ВАТАН ҲИМОЯЧИЛАРИГА БАЙРАМ ТАБРИГИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Шу муносабат билан юзага келаётган мураккаб вазиятда армиямизни ислоҳ этиши ва унинг мудофаа курдатини, жанговар салоҳиятини, мамлакатимиз суверенитетини ҳимоя килиш, сарҳадларимиз дахлисизлиги ва халқимизнинг тинч ҳайтини кўз корачигидек асрар бўйича тайёргарлигини янада мустаҳкамлаши давом эттириш зарур, деб ҳисоблайман.

Чегародуш худудларда ва бутун минтақадаги тез ўзгариб бораётган ахволни аник мақсад асосида тизимили равишда чукур таҳлил ва прогноз килиб бориш, сарҳадларимиздаги вазиятни жиддий тарзда мураккаблаштириши мумкин бўлган терорист ва экстремист кучлар хатти-ҳаракатларининг фоаълашув эҳтимоли билан боғлиқ бўлган хавф-хатарларни ўз вақтида аниқлашни тъминлаш Куролли Кучлар, Мудофаа вазирлиги, Баш штаб ва ҳарбий округлар штабларининг асосий вазифаси ҳисоблансан.

Ана шу асосда мамлакатимизнинг мудофаа соҳасидаги куриш тизимили токомиллаштириш жараёнини, ҳарбий операциялар амалга ошириладиган ҳар кайси йўналишини ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда давом эттириш фойят мухимдир. Мамлакатимиз хавфсизлигига нисбатан, биринчи навбатда, чегара худудларida вуҷудга келадиган хатарларнинг оддини олиш бўйича, ҳарбий округлар ва чегара қўшинлари бўлинмалари мурakkablikda олиб бориладиган ўзаро мувофиқлаштирилган жанговар операцияларни ўтказиш учун, доимий тайёргарликни тъминлаш бўйича тавсирчан чора-тадбирларни амалга оширишга алоҳида ўтибкор қартиш зарур.

Бу борада Куролли Кучлар ва ҳарбий округлар кўмондонлиги томонидан қўшинларини амалдаги ўкув ва жанговар тайёргарлик тизимининг танқидий баҳоланиши ўта мухим

ахамият касб этади. Ушбу тизим якин ва ўрта муддатга мўлжалланган истиқболда минақада юзага келадиган реал ҳарбий-сиёсий вазият талаблаги тўла жавоб бериши керак.

Шу муносабат билан хорижий мамлакатларда тўплланган тажрибани атрофлича ўрганиш асосида чегара қўшинлари ва Мудофаа вазирлиги қисмларининг, вертолёт-хужум ва маҳсус операцияларни амалга ошириладиган бўлинмаларнинг, биргаликдаги ҳаракатларга жалб этиладиган бошқа қўшин турларининг ўзаро ҳамкорлиги бўйича, турли модель ва варианtlарни ишлаб чиқиши алоҳида ўтибкор қартиш зарур.

Кисм ва бўлинмаларни мазкур тозилмаларнинг жанговар кобилиятини сезиларни ревишида ошириш имконини берадиган, замонавий куроляроф ва ҳарбий техника турлари билан тъминлаш бўйича қабул қилинган режа ва дастурларни тўлиқ ва ўз вақтида амалга ошириш асосий вазифаси бўлиб қолиши даркор.

Жанговар тайёргарликни саклаш учун, шунингдек, янги курол-яроф ва ҳарбий техника намуналарини ишлаб чиқаридиган ва уларни модернизация киладиган қўшма корхоналарни ташкил этиш учун мамлакатимиздаги ишлаб чиқиши ва тъмишларни базасини ривожлантиришга қартилган сайди-ҳаракатларни кучайтиш лозим.

Жанговар взвод ва гурухларни ҳар томонлама пухта тайёrlаш борасида ишлаб чиқаридиган ва бутун шахсий таркибин профессионал тайёргарлиги бўлган талабнинг тобора ортиб бораётганини назарда тутган ҳолда токомиллаштириш зарур.

Взвод ва гурухларни тайёrlашда командирлар таркибида мавжуд ахволни ҳар томонлама баҳолаш ва таҳлил этиши, ностандарт қарорлар қабул қилиш, мустакил жанговар вазифаларни бажариш вақтида бўлинмаларни мөхъирлик билан бошқариш бўйича қатъӣ, малакани шакллантиришга, мутахассисларнинг бир-бiriнинг ўрнини боса олиши ва бўлинмаларнинг юқсан даражада уйғун ҳаракат олиб боришини тъминлаш максадида, шахсий таркибининг ўзаро якин мутахассислик турларини, янги техника ва курол-яроғларни эгаллашига алоҳида ўтибкор қартиш лозим.

Шу муносабат билан кенг билим ва тафқурга, юқсан профессионал ва маънавий-ҳақоқий фазилатларга эга бўлган, замонавий фикрлайдиган, интеллектуал жиҳатдан ривоqланган, шиддатли тарзда амалга ошириладиган замонавий жанговар ҳаракатлар шароитида, ўз олдига кўйилган вазифаларни мувофақиятли адо этишига кодир бўлган ҳарбий кадрларни самарали тайёrlаш масаласи ҳал қилувчи аҳамият касб этади.

Сержантлар корпусини тайёrlашни мустаҳкамлаш бўйича бошлаган ишларимизни давом эттириш ва чукурлаштириш фоят мухим вазифаларни ошилотлардан мамлакатимиз Фурорларини ҳабардор этища оммав... ахборот воситалари ва Интернетнинг миллий тармоғи имкониятларидан фаол фойдаланиш зарур. Бу борада расмийчилар ва юзаки ёндашувларга йўл қўймаслик, ёшларимиз қалбиде Ватанимизга чукур меҳр-муҳаббат, унинг Куролли Кучлари билан гурулшиш ва ҳарбий хизматга хурмат туйгусини тарбиялаш лозим.

Бундай долзарб ва узок муддатга мўлжалланган вазифаларни амалга оширишда Мудофаа вазирлиги қошибда ташкил этилган Жамоатчилик кенгаши, кенг ҳамоатчилик вакиллари, маданият, санъат ва спорт наимояндалари алоҳида роль ўйнаши керак.

Хурматли ватандошлар!

Барчармада алоҳида қадрли бўлган мана шу кутугу айёmdа Ўзбекистон Республикаси Куролли Кучлари ташкил этилганининг 22 йилгини байрам қилар эканмиз, ҳам мангизни, бутун халқимизни Ватан ҳимоячилари куни билан яна бир бор чин қалбимдан табриклиман.

Мана шу имкониятдан фойдаланиб, барча ҳарбий хизматчилар — аскар ва сержантлар, офицер ва генералларга, бугунги кунда миллий армиямиз сафларида мурakkab жанговар хизматни адо этаётган, ўзининг шарафли ва масъулиятли ҳарбий бурчини бажаришда жонболизм курсатаган барча юртдошларимиз самиимин миннатдорлик билдираман.

Ҳаммагизга мустаҳкам соглиқ, катта ютуклар, Ватанимизга садоқат билан хизмат қилиш йўлида куч-гайрат тилайман.

Янги — 2014 йилда сизларга, оиласларингизга тинчлик-омонлик, баҳат ва омад, кут-барака доимо ёр бўлсин!

Ислом КАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси
Президенти,
Куролли Кучлар
Олий Баш Кўмондони

Шу муносабат билан таълим мусассалари, меҳнат ҳамоалари ва маҳаллаларда аҳолининг кенг қатламлари, жумладан, ҳарбий хизматчилар ва Куролли Кучларимиз фахрийларни жалб этган ҳолда, ҳарбий-ватан

чилигига йўллаган байрам табригига армиямизни ислоҳ этишини ва унинг мудофаа курдатини, жанговар салоҳиятини, мамлакатимиз суверенитетини ҳимоя килиш, сарҳадларимиз дахлисизлигига тинч ҳайтини кўз корачигидек асрар бўйича тайёргарлигини янада мустаҳкамлашни давом эттириш зарурлиги тавъидланди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат мадҳияси янги раҳби. Ушбу тантаналилахзарларда милий куч-кудратимиз, буюк аждодларимизнинг юқсан заковати ва мустаҳкам иродаси кўз олди-мизда намоён бўлади. Ватан ҳимоячилари қалбида барчамиз учун ягона бўлган

— дейди «Шуҳрат» медали соҳиби, Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлиги ҳарбий кисм гурух командири Ойбек Қосимов. — Ўзбекистон Республикаси Куролли Кучлари сафларида хизмат қилар эканмиз, Ватанимизда тинчлик-осойишталикни, халқимиз фарононлигини, миллатлараро тутувлик мухитини тъминлаш учун мустаҳкамлигимизни ҳимоя қулемиз ва кўз-корачигидек асраймиз. Юртдошларимизнинг чехрасидан табассум аримасим, осмонимиз мусафо, фарзандларимиз келажаги порлоқ бўлсин.

Сардор ТОЖИЕВ,
ЎзА мухбари
Отабек МИРСОАТОВ (ЎзА)
олган суратлар.

(Давоми. Боши 1-бетда.)

...14 январь куни эрталаб Мустақиллик майдонидаги Мудофаа, Ички ишлар ва Фавкулодда вазиятлар вазирликлари, Миллий хавфсизлик хизмати, Давлат божхона кўмитасининг вакиллари тантанали тарзда саф тортиди.

Ватан ҳимоячилари ҳарбий оркестр мусиқа садолари остида хурriyatiyimiz, порлоқ истиқболимиз ва

эзгу ниятларимиз рамзи бўлган Мустақиллик ва эзгулик монументи пойига гуллар кўйди. Бу анъана замираиди халқимизнинг энг бебаҳо нъемат бўлмиш тинчлик-осойишталик, фаронлик ва осмонимиз мусафолигини нақадар қадрларши мускассам. Ушбу буюк бойлик асрар-авайлаш эса энг шарафли ва фарҳли касб эгалари — Ватан ҳимоячиларининг мұқаддас бурчидир.

Президентимиз, Ўзбекистон Республикаси Куролли Кучлари Олий Баш Кўмондони Ислом Каримовининг миллий армиямиз ташкил этилганининг 22 йиллиги муносабати билан Ватан ҳимоя-

МУСТАКИЛ ВАТАНИМИЗНИНГ ИШОНЧЛИ ҲИМОЯЧИЛАРИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Ўтган вақт мобайнида Куролли Кучларимиз ташкилий ва таркиби жихатдан янада такомиллашди. Тузилмаларнинг ҳаракатчанлиги, жанговар қобилияти, ҳарбийларнинг жисмоний ва маънавий-маърифий тайёргарлиги ошди. Қисм ва бўлинмалар замонавий курол-яроп ва жанговар техника билан таъминланди.

Миллий армиямизни профессионал кадрлар билан тўлдириш, ҳарбий хизматчи-ларнинг тайёргарлигини, билим ва кўнгилмаларини янада юксалтириш борасида изчил ишлар олиб борилмоқда. Ҳарбий ўкув ҳамга машгулотлар илғор ютуқлари асосида ўтказилмоқда. Олий ҳарбий таълим муассасаларида ҳар қандай ҳаф-хатарни чукур таҳлил этишига қодир, тезкор қарорлар қабул қила оладиган, замонавий билим ва юксак маънавий-ахлоқий фазилатларига эга офицер кадрлар тайёрланмоқда.

Муддатли ҳарбий хизматни чакиривнинг бир йилда бир марта ташкил этилаётгани, шартнома асосида хизмат қилувчилар сафининг кенгайётгани, сафарбарлик чакирив резервидаги ҳарбий хизматнинг жорий этилгани натижасида армиямиз-

нинг қиёфаси, ҳарбий жамоалардаги маънавий мухит тубдан ўзгарди. Ҳарбий хизмат ёшларда мустаҳкам иро-да ва характерни шакллантирадиган, жисмоний чинни-киш ва юксак инсоний фазилатлар камол топадиган ўзига хос мактабга айланди.

Бунинг натижасида ёшлар орасида ҳарбий хизматга қизиқиши ва интилиш тобора кучайиб бораёттир. Йигитлар бундай шарафга лойик бўлиш учун ҳар томонлама тайёргарлик кўрмоқда. Болалигидан спорт билан шуғулланб, фанларни чукур ўрганиб, жисмонан ва ақлан барка-мол бўлиб воғга етмоқда.

Муддатли ҳарбий хизматни таълов асосида қабул килинаётгани армия сафларини жисмоний тайёргарлиги ва интеллектуал салоҳияти юкори йигитлар билан тўлдиришда мухим омил бўлмоқда. Бунинг самарасида аскарлар жанговар тайёргарлиги дастурларини, замонавий техника ва технологиялардан фойдаланишини пухта ўзлаштиримоқда.

Ватан ҳимоячиларининг хизматни ўтша ва яшаш жойларида ихтимой-маъиший шароитларни яхшилаш, резервга бўшатилган фуқароларни ихтимой мухофаза қилиш ҳам доимий ёзтиборда. Ҳусусан, Йиғи-2014 йил байрами арафа-

сида ҳам юртимизнинг кўплаб ҳудудларида ҳарбийлар учун янги уй-жойлар фойдаланишига топширилди. Минглаб ҳарбийларимиз байрамни оиласи билан янги уйда кутиб олди.

Муддатли ҳарбий хизматни ўтаган ва ҳарбий қисм кўмондонлигининг тегиши тасвияномасини олган фуқаролар мамлакатимиз олий ўкув юртларига ўқишга киришда тест синовларида тўплаш мумкин бўлган энг кўп баллнинг 27 фоизи миқдоридан имтиёзли баллга эга бўлмоқда. Бу уларнинг олий ўкув юртларига ўқишга кириб, касб-хунар эгаллаши, ҳаётда ўз ўрнини топшида қатта имконият яратмоқда.

Бу йил Ватан ҳимоячилари куни мамлакатимизда "Ўзбекистон — ягона Ватан!" шири остида нишонланмоқда. Ўзбекистон Мудофаа вазириларига ҳузуридаги Жамоатчилик кенгаси томонидан ушбу мавзуда ҳарбий қисм ва бўлинмаларда, барча вилоятларда, олис қишлоқ ва мажаллаларда кўплаб учрашувлар, маънавий-маърифий тадбирлар ўтказилмоқда. Уларда ҳалқимизнинг юртимиздаги тинчлик-осойиштарики қадрлаши, бу азиз неъматни асраб-авайлашга барча ўзини бирдек даҳлор сезиши — Ўзбекистон ягона Ватан, бир тану бир жон экани намоён бўлмоқда.

Давлатимиз раҳбарининг 2014 йил 10 январдаги фармонига мувофиқ, Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан ҳукукни муҳофаза қилиш органлари, мудофаа ва фавқулодда вазирилар вазириларни ходимларидан бир гурухи орден ва медаллар билан тақдирланди. Йигилишда уларга Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан гоҳиблалигидан диплом ва совглар топширилди.

Йигилишда сўзга чиқкан "Шуҳрат" медали соҳиби, капитан Аброрек Ибрагимов, "Жасорат" медали соҳиби, кичик сержант Нозимжон Иброҳимов, аскар онаси Муяссар Воҳидов, Ўзбекистон халқ шоҳи Маҳмуд Тоир ва бошқалар байрам қатнашчиларини Ватан ҳимоячилари куни билан табриклаб, Президентимиз, Куролли Кучларимиз Олий Баш Кўмандони Ислом Каримовга ҳарбий хизматчи-ларга кўрсатадиган доимий эътибори ва фамхўрлиги учун самимий миннатдорлик иззор этди.

Тантанали маросим катта байрам концерти билан якунланди.

Маросимда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенати Раиси И.Собиров, Олий Мажлиси Конунчилар палатаси Спикери Д.Тошмуҳамедова, Ўзбекистон Республикаси Баш вазири Ш.Мирзиёев иштирок этди.

Анвар САМАДОВ,
ЎзА мухабри
Сарвар ЎРМОНОВ,
Аъло АБДУЛАЕВ (ЎзА)
олган суратлар

ҲАРБИЙЛАР ИШТИРОКИДА ЖАСОРАТ ДАРСЛАРИ

Ҳамза туманидаги 204-мактабда бўлиб ўтган жасорат дарсларига ҳарбийлар ва отоналар тақлиф этилди. Ҳар бир синифда улар иштирокида давра сұхbatлари уюштирилди. Она-юрт ҳимоясини қалбан ҳис этаётган юкори ўкувчилар ҳарбийларнинг фикрларини жон кулоги билан тинглашиди.

Ёшлигимда дадамга ўхшаган ҳарбий ёшлиш орзуиди эдим. Уларнинг юришига, кийиншига, ҳатто гапиришига ҳам тақлид қилирдим. Тинимиз ўқиши, устозлар кўмаги, изланишлар самарасида ўз мақсадимга эришим. Дадамга ўхшаган ҳарбий учувчи бўлдим, — дейди ҳарбий ҳарво күчлари кисм командири ўринбосари Равшан Шайзаков.

Ватан ҳимояси учун бел боғлаган аскарлар ҳаётидан тайёрланган слайдлар намойиш этилди.

— Ватан ҳимоячилари куни мактабимизда ҳар йили кўтаринки кайфиятда нишонланади. Ҳарбийлар ва ота-оналар ташриф буюриб ёшларга ҳаётий воқеалардан сўзлаб беришади, — дейди директорнинг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Моҳира Мусурмонова. — Жасорат дарсларини ташкил этишдан мақсад, ўкувчilar қалбida

ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш ва басбақа қизиқиши бўлган ёшларда меҳр ўйтишибонади.

Худди шундай тадбир Олмазор туманидаги 28-мактабда ҳам бўлиб ўтди. Суратда: 28-мактаб ўкувчилари.

Феруза ХОЛМУРОДОВА,
«Ma'rifat» мухабри
Б.РИЗОҚУЛОВ олган сурат

САРҲАДЛАРИМИЗ ДАХЛСИЗ, ЙОРТ ОСОЙИШТА

Аскардан келган мактубни тўла ўқиб чиқдим. Тошкентдаги ҳарбий қисмлардан бирда ҳизмат килаётган Жавохир жуда маъноли ҳат битибди. Унда онасиға меҳри, мұхаббати, содик ўлонлиги акс этиб турибди.

Аскар ҳарбий қисмидаги қайноқ, ҳаёт, янги ортирган дўстлари — сафдошлари, командирлари ҳақида ҳам ўшиб ёзди: «Мен энди ҳаётга бошқача кўз билан қарашпам, онажон. Жуда кўп нарсаларга ақлини етаялти. Онгимдаги ўзгаришлар аскарлик ҳизматимизнинг мөвасидир. Кўп китоб ўқияпман. Спорт билан жиддий шуғулланяпман...»

Онаси Гулшаной опа ҳатни ўқиб, тўғриси севинганидан ийлаб юборди. Ўли унга бағишлаб шеър ҳам битибди. Укаси Жамшидининг ўйда қандай комушлар билан бандлариги сўрабди. «Ўзин-гизин эҳтиёт қилинг. Мен борга нишонидан сўнг сизни Тошкентга олиб

келаман. Пойтахти кўрсатаман. Ҳайратинизни, ҳавасингизни келитирадиган жойларга олиб бораман!»

Олтинкўл туманидаги Олтинкўл кишлоғида Шамсиддиновлар оиласини ҳамма яхши билади. Ибратли хонадон сифатида гапирадилар. Хонадон соҳиби — ичиши юларда. Гулшаной опа — муллами. Иккى ўғил — Жавохир ва Жамшидек тумандаги 20-иختисослаштирилган давлат умумталим мактаб-интернатини альбо баҳаларга таоммудлар. Жавохир ҳарбий ҳизматдан қайтиб, Тошкентдаги олий таълим мөбассасаларидан бирига киришин режалаштирибди. Каранг, эсимидан чиқай дебди, у инглиз тилини пухта билар экан.

Мана бизнинг юртимизда қандай мард, милимдон, онгу шуури юксак йигитлар камол тояпайти. Улар бор экан, Ватан сарҳадлари дахлсиз, элу кортда осойиштади. **О.СИДДИКОВ**

Yangiliklarda yurt nafasi

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона кўмитасида Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан тантанали ма-росим бўлиб ўтди. Унда мазкур кўмита ходимлари ва божхона хизмати фахрийлари иштирок этди.

Ўзбекистон Республикаси Давлат божхона кўмитаси раиси З.Дусанов ва бошқалар Президентимиз Ислом Каримов рахнамолигида тинчлик-осойишталакни мустаҳкамлаш, мамлакатимиз ҳавфисизлиги ва сарҳадларимиз дахлизилигини таъминлаш борасида амалга оширилаётган ишлар ҳақимини фаронволигини янада юксалтиришига хизмат қилаётганини таъкидлайди.

Давлатимиз раҳбарининг 2014 йил 10 январдаги "Ватан ҳимоячилари куни муносабати билан ҳуқкуни муҳофаза қилиш органлари, Мудофаа ва фавқулодаги вазirlari, мустаҳкамларидан бир гурӯхини мукофотлаш тўғрисида"ғармония асосан бозорга органларининг бир гурӯх вакиллари ҳам Ватанимизнинг юксак орден ва медалларига сазовор бўлди. Тадбирда уларга ана шу юксак мукофотлар топширилди.

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги қорумалашини бошқармасига қарашиб ҳарбий қисмидан Ватан ҳимоячилари куни ва Ўзбекистон Куроли Кучларни ташкил этилганинг 22 йиллигига бағишилаб "Ватан саждагоҳ, каби мұқаддасдир" мавзусида маънавий-маърифий тадбир бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, билан ҳамкорлиқда ташкил этилган мазкур тадбирда аскарлар, сержантлар, офицерлар ва уларнинг оила аъзолари, давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, адиллар, журналистлар иштирок этди.

Соҳа ходимларининг касб малакаси, тизим моддий-техник базасини замон талабларига мувофиқ тақомиллаштириш борасида олиб бораётган изчил ишлар мамлакатимиз мудофаа салоҳиятини янада мустаҳкамлашга хизмат қилмоқда. Буни Ўзбекистон Ички ишлар вазирлиги қорупот кўшинлари ҳарбий қисмларида хизмат қилаётгандан аскарлар, сержантлар ва офицерлар учун юртказилган замонавий шартномалар мисолида ҳам кўриш мумкин.

Тадбирда Ватан ҳимоячиларига бағишиланган шеърлар ўқилиб, кўйкүшилар ихро этилди.

Самарқанд шаҳрида "Намунали милиция таянч пункти" республика кўрик-тапловининг вилоят босқичи бўлиб ўтди. Милиция таянч пунктларининг нуғузини янада ошириш ҳамда фолиопитни тақомиллаштириш, профилактика инспекторлари билан кенг жамоатчилик ҳамкорлигини мустаҳкамлаш мақсадида ташкил этилган танловда вилоятини барча шаҳар ва туманларидан ёнг намунали милиция таянч пунктлари катнашди. Таплов давомидан иштирakchilarining фаолияти ўрганилиб, хизмат кўрсатиш ҳудудидаги вазият, милиция таянч пункти атрофида зарур инфратуздиманинг мавжудиди, вояга етмаганлар билан ишлаш ҳамда профилактика инспекторларининг билимiga баҳо берилди.

Булунғур туманинда "Нурли йўл" маҳалла фуқаролар йиғинида жойлашган 381-милиция таянч пункти гоблиниги кўлга киритди ва танловининг мамлакат босқичига йўлланма олди.

ЎзА ва маҳсус мухбирларимиз материаллари асосида тайёрланди.

Мультимедиа умумтаълим дастурларини ривожлантириши марказида бўлиб ўтган видеоконференцида чet тилларни ўрганишина тақомиллаштириш бўйича амалга оширилаётган ишлар, мавжуд муаммолар ва уларнинг ечими мұхоказама килиниб, умумтаълим мактабларининг 2-синф ўқувчилари учун яратилган чet тиллар дарслик мажмуаларининг такдимоти ҳам ўтказилди. Videokonferenziya Xalq таълими вазiri У.Иноятов Президентимизнинг "Чет тилларни ўрганиши тизимини янада тақомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори бўйича тизимда бажарилётган ишлар, белгиланган вазифалар ва уларнинг ижроси тўғрисида тўхтатилиб ўтди.

Шиддат билан ривожланяётган замон эндилидикада факат билим олишини гина эмас, балки рабкорбатдошлини ҳам талаб қилаётir. Шу маънода ёшларимизнинг болалигиданоқ ҳорижий тиллардан боҳабар бўлиб улгайшига алоҳида аҳамият қартилмоқда.

ЯНГИ ДАРСЛИК МАЖМУАЛАРИ тажриба-синов майдонларига етказилди

Ўтган йили чet тиллардан 1-синфлар учун яратилган ўқув дастури ва дарслик мажмуалари тажриба-синовдан ўтказилган бўлса, жорий йилда янги ўқув дастурлари ва дарслик мажмуаларининг 2-синф ўқувчилари ёши ва психо-физиологик ҳусусиятлари, ДТС ва ўқув дастурларига мослиги тажриба-синовдан ўтказилди.

Халқ таълими вазирлигининг умумтаълим ва ихтиослаштирилган мактаблар бошқармаси бошлиги А.Носиров 2-синф ўқувчилари учун чet тиллардан тайёрланган ўқув дастури ва дарслик мажмуаларини тажриба-синовдан ўтказиш бўйича амалга оширилиши лозим бўлган ишлар ҳақидаги батағиси тўхтади. Дарслик мувалифлари мажмуаларининг ўзига хос жиҳатлари билан иштирокчиларни танишитир экан, улардан самарали фойдаланиш бўйича тавсияларини ҳам бериши.

Ушбу дарсликлар биринчи марта тайёрлангани учун, очигини айтиш керак, кўпроқ меҳнат қилишга тўғри келди. Ҳорижий тажриба асосида миллий руҳдан узоклашмаган ҳолда мавзулар қўлами ва узвийлиги таъминланди, боланинг ёш ҳусусиятига мосланди. Шу боисдан дарслик тайёрланди жараёнда малақали мутахассислар, психологияр ва бошлангич синф ўқитувчилари билан мунтазам ҳамкорликда ишладик, — дейди француз тили дарслиги мувалифларидан бири С.Рахмонов.

Таъкидлар керакки, ҳар бир туман (шаҳар)да битта умумтаълим макtabasiда тажриба-синов сифатida чet тилларни ўқулаштириб ўқитишига ихтиослаштирилган синфлар ташкил этилди. Бундан ташқари, чet тилларни мактабдан ташкири вактда ўқитишини ўлугла кўйиш мақсадида умумтаълим

мас-ва «Матиз» машиналарини сотиб олдики ва уларни пухта ўрганиш учун алоҳида синфлар ташкил этидик. Ҳаво мильтидан ўқ отиш, картинг каби тўғраклар ишлаб туриди. Уларда иккى юз на-фарга яқин ёшлар ўзларининг техник билим ва малакаларини ошироқмада. Клуб жамоаси тумандаги ҳамкор ташкиллар билан биргаликда Ватан ҳимоячилари кунга бағишилаб турли тадбирлар ўтказмоқда.

Орифжон СИДДИКОВ

«Мардлар маскани»

Қўргонтепа туманинда курилиш касб-хунар коллежида ўтказилган «Мардлар маскани» мавзусидаги тадбирда коллеж ўқувчилари билан бирга Ўзбекистон мудофаасига кўмаклашувчи «Ватанпарвар» ташкилотининг шу ердаги ўқув-спорттехника клуби тарбияланувчилари ҳам иштирок этди.

Тадбирда иккичи жаҳон уруши иштирокчилари, байнамилада жангчилар, туман мудофаа бўлими зобитлари Ватан мустақилиги, унинг сарҳадларини дахлизилигини таъминлаш ҳақида гапидрилар. «Ватанпарвар» клубида хайдовчилик касбини эгалла-

ётган ёшлар автомобилда кўргазмали чиқишилар намойиш қўлди.

— Ватан ҳимояси масуль-тазиғати вазифа, — дейди ўқув-спорт техника клуби бошлиғи Муроджон Абдурахмонов. — Жорий ўқув иилининг ўзида замонавий «Да-

Битирувчи қайси касбни танлади?

Олмазор туманинда 315-умумтаълим мактабида 9-синф ўқувчилари ва уларнинг ота-оналар билан давра сухбати ўтказилди. Тадбирда ёшларнинг қизиқишилари, битириувчиларни таълимнинг кейинги босқичига тўлиқ қамраб олиши масаласи кўриб чиқиди.

— Юртимизда таълим соҳасига катта эътибор каратилимоқда, — дейди мактаб директорининг маънавий-маърифий ишлар бўйича ўринбосари Нуридин Парпиев. — Ўн иккичи маҳбuriy таълим олишининг бепул ўлуга кўйилгани, битириувчilarning ўзлари

хоҳлаган касб эгаси бўлишларига кўмаклашиш, юзага келган муаммоларни биргаликда ҳам этиш кабилар бунга ёрқин мисол бўла олади. Шу мақсадда ўтказилган мазкур тадбир ҳам битириувчиларни танлаган касблари бўйича таълимнинг кейинги босқичига йўналтириши имконини берди.

Савол-жавобларда иштирок этган коллеж ва академик лицей вакиллари таълим мусасасаларидаги йўналишлар ҳақида батафисил маълумот бериши.

Севара СУЛТОНОВА,
ЎзДЖТУ талабаси

Китобхонлар байрами

Тошкент вилояти Янгийўл туманинда 69-умумтаълим мактабида "Китоб — бизнинг дўстимиз" мавзусида тадбир бўлиб ўтди. Унда иштирок этган бошлангич синф ўқитувчилари, ота-оналар, фахрий ўқитувчилар ҳамда маҳалла фаоллари болаларнинг китобга ҳамда хорижий тилларга қизиқишидан мамнун бўлди.

— Оз фурсат ичиди 1-синф ўқитувчilarining бошқа фанлар қатори инглиз тилини ҳам ўзлаштириши ижобий ҳол, — дейди бошлангич синф ўқитувчisi Муҳаббат Юнесметова. — Айниқса, уларнинг китобхонлиги хайратда қолди. Буюк мутафаккирларимиз ҳаётига оид саҳна

куринишлари йиғилгандар илик таассурот қолди.

Тадбир давомида ўқувчилар ўртасида китобхонлик бўйича қизиқарли мусобака ташкил этилиб, гоблилар мактаб раҳбарияти томонидан эсадлии совгалири ва мақтоз ёрликлари билан тақдирланди.

Хамида УСМОНОВА,
"Ma'rifat" мухбири

Билими зўр — муқаррар голиб

Фарғона вилоятида билимлар bellashuvini va fan olimpiyadasi-ning tuman, shaҳar bosqichi muvaqqafiyatlari ўtказилди. Baҳslardar 9-sinflardan 670 nafar, 5-8-sinflardan esa 1263 nafar iштирокчи belashdi.

— Baҳslarning nizom talablari asosida ўtказish учун барча шароитлар яратildi, — дейди 40-IDUM direktori Anvarmirzo Aлиев. — Ўқувчilar учун замонавий жиҳозланган синf xonalari тайёрланди.

Жараён маҳсус экран орқали марказlashтирилган videokuzatuv kameralari da назорат килиб borildi. Bu esa bellashuvning adolatli utishini taъminladi.

Bilimlар bellashuvinining якунiga кўра 40 nafar ўғил-қиз вилоят bosqichiga йўllanma olgan bўlsa, fan olimpiyadasi baҳslarida 47 nafar ўқувchi golib bўldi.

Bahodirxon SHOKIROV,
"Ma'rifat" mukhibiri

naviy jihozlanagan sinf xonalari tayierlanidi. Jaraen mahsus ekran orqali marказlashтирилган videokuzatuv kameralari da назорат килиб borildi. Bu esa bellashuvning adolatli utishini taъminladi.

Bilimlар bellashuvinining якунiga кўра 40 nafar ўғил-қиз вилоят bosqichiga йўllanma olgan bўlsa, fan olimpiyadasi baҳslarida 47 nafar ўқувchi golib bўldi.

Bugungi kunda 2-sinif ingliz tilini darsligi va машҳ daftari 2500 nusxada, ўқituvchi kitobi 200 nusxada, fransuz va nemis tilini darslik makhmumalari elektron variantida tajribasinos mайдonlariga etkazilgan. Eksperimentator- ўқituvchilar mazkur makhmumalardan foydalangan holda ўқuvchilar haftasiga ikki soatdan, amallagi darslarda kuchimcha raviwsida chet tillardan dars tushadi.

Videokonferenziya da iштирокчilar bilora da xududa olib borilayotgan ishlarni bilan jaqundan taniшиб, ўzaro fikr-mulozoma va tajribalari ni ўrtoqlashdi.

Aziz NORKULOV,
"Ma'rifat" mukhibiri

Инсон фаолияти, турмуш тарзи, ижтимоий ҳолатига тааллукли ахборот оқимининг тобора жадаллашуви таълим тизимини тубдан ўзгартириниш тараб кила бошлиди. Шу боис ахборотларни тезкор суръатда қабул қилиб олиш, уларни таҳлил этиш, қайта ишлаш, назарий жиҳатдан умумлаштириш, хуносалаш ҳамда таҳсил олувчига етказиб беришини жадаллаштиришнинг долзарблиги янада ортди. Бутун юртимизда таълим соҳасидаги олиб борилаётган ислоҳотлар айнан шу мұаммоларнинг ечимига қаратылған бўлиб, ўкув жараённан илфор педагогик технологияларни кўллаш тажрибаларини ўрганиш, таҳлил килиш ва яқин истиқболда бу тажрибалардан узлуксиз таълим муассасаларидағи ўкув жараёнларида фойдаланишини кўзда тутади.

Ривожланган мамлакатлар тажрибаси кузатилганда ишлаб чиқариш асосан фан-техника ютуқларига ассоланган инновацион технологиялар асосида ташкил қилингандыктын гүртүүшүн мүмкүн. Эңтиборлиси, «Таълим түрғисида» гиңүүн ва Кадрлар тайялыш милий дастурида таълим соҳасида верситеттинг 720 нафар профессор-үкитувчи сидарсларининг сифат күрсатылышлары чукур таҳлил қилинди. 2012-2013 үйүн Ылида эса бу борадагы таҳлилий ишлар профессор-үкитувчиларнинг 800 нафары билан амалга оширилди. Педагогик инновация маркази филиалдарининг учичи Ылида

рига мұвоғиқ равишида рейтинг күрсаткыш 70 фоиз үндан паст бұлған профессор-жытувчиларнинг барчаси касбий малака оширишдан үтказылғанлығы вәжіп үкүв Ылида ҳозирғача бұлған давдров олиб борилған таҳлилларда бундай холаттар деярли учрамаётганини ҳам тақидлаш жоиз.

Марказнинг университет миқёсида амалга ошираётган ишлари кўлами тобора генгайтиб ўкув жарадининг барча жабхаларини қамраб олмоқда. Хусусан, марказ азольарининг фаол иштирикада университете ўқутиладиган барча фанлар бўйича ишчи дастурларнинг давлат таълим стандартлари асосида тузилаган намуниявий дастурларга мослиги ўрганилиб чиққилди ва уларнинг ўзаро бир-бирига мутаносиблиги тўлиқ таъминланадиган.

ришга ҳамда таълим мусасасалари ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг кучайшигага олиб келади. Таъкидлаша жоизки, жорий ўкув йилингнинг ўзида университет қошибдиаги малака ошириш марказида юзлаб бошқалий ўкув муассасалари профессор-ўkituvchilari ўрта маҳсус, қасб-хунар таълими муассасалари педагог кадрлари ўз малакаларини оширидилар. Университет қошибдиаги малака ошириш маркази худудий мақомга эгалиги сабабли Самарқанд вилоятидан ташқари Жиззас, Сирдарё Каҳқадарё, Сурхондарё Навоий ва Бухоро вилоятларидан келган педагог кадрларнинг ҳам малакаси оширилмокда.

Педагогик инновациялар-
нинг жадал равишда амали-
ётга кириб келаётгани ва бу
соҳага оид янгиликларнини

Olyy ta'lim

маркази фаолияти туфайли университеттнинг тегишли бўйлумлари билан ҳамкорлик шартномалари тузган ўрта маҳсус, касб-хунар таълими муассасаларида ҳам педагогик инновацияларни жорий этишига қаратилган амалий ишлар анчагина жонланди. Қолаверса, бу каби тадбирлар университет жамоасига келиб кўшилаётган ёш ўқитувчи кадрларнинг педагогик маҳоратларини оширишлари га кўмаклашмоқда. Эндигина иш бошлиётган ёш мутахassisларнинг дарс ўтишга доир маҳоратларини оширишга қаратилган ишлар марказ томонидан "Устозшогирд" тизими орқали йўлга қўйилганилиги яхши самара бермоқда. Университет кафедраларининг барчасида кузатилаётган ушбу жаёнлар ёш ўқитувчиларни якка тартибда тажрибали профессор-ўқитувчиларга бириктириб қўйиш асосида амалга оширилмоқда. Шу йўсинда иш юритишнинг самараси ёш педагогларнинг дарс бериш маҳорати бўйича рейтинг кўрсаткичлари аввалги йиллардагидан анча ошганлигига ҳам ўз исботини топаяпти.

Хулоса қылип айтганда, Самдуда замонавий педагогик технологияларни күллаш асосида ўқытишнинг сифат ва самараордигини таъминлашга эришилиб, тала-баларнинг ўкув материалиларини ўзлаштириш кўрсаткичлари кўтарилиб бормоқда. Компьютер саводхонлигини ошириш орқали бўлажак қасбий йўналишларга доир аҳборотлардан фойдаланиш кўнгималарини шакллантириш, бўлгуси кадрларни мустақил фигрга эга шахс сифатида камол топтириш юзасидан ҳам қатор ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Педагогик жараёда инновацион технологиялардан фойдаланишига қаратилган бундай саъйхаракатлар ҳали кўпдан-кўп ижобий нитжаларни бериши, сифат ўзгаришларига олиб келиши шубҳасиз.

**Худоёр КЕЛДИЁРОВ,
СамДУнинг педагогик
инновациялар маркази
бошчиги, доцент**

ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

олий таълимда педагогик жараёнлар самарадорлигини белгилайди

ривожланган давлатлар кўрсаткичларига эришиш бош мақсад қилиб қўйилган. Бунга эришиш учун тавлим жараённинг янги педагогик технологияларни кўллаш ишларини яхши йўлга кўйиш талаб этилади.

Сүнгі йилларда республикамизнинг қатор етакчи ойлы таулим мұассасалары қошида амалы натижаларни таҳлил этиб, умумлаштириб, тавсиялар ишлаб чи-күвчі педагогик инновациян марказлар ташкил этилди. Жумладан, 2011 йили Самарқанд давлат университетінде хам педагогик инновациян марказы фаолияттың йүргілік көрсеткішінде жаңынан анықталған. Марказга университеттегін 23 нафар әнг жағрибынде профессор-докторлардың жаңынан анықталған. Улар дастлаб үйкүв жа-раёнини янғын педагогик инновациялар асосыда ташкил қилишша оид мавжуд тажрибаларни ўрганиб чи-күвчі.

2011-2012 ўқув йили мобайнида белгилаб олинган тадбир-режа ижросини таъминлаш мақсадида марказ 21 залори томонидан шундек

яны жорий ўкув йили профессор-ўқитувчиларнинт дарслари таxлил қилинген бўйича кўрсаткичларимизни ҳар йилгидан ҳам юқори бўлиши кутилмоқда. Таxлил натижалари бўйича профессор-ўқитувчиларнинг рейting кўрсаткичлари аниқланниб, бу кўрсаткичлар асосида маошларига қўшимчаҳа тўлаш жорий қилинади, моддий рағбатлантириш ишлари амалга оширилганда эътиборга моликдир. 2011-2012 ўкув йилида рейting кўрсаткичи юқори бўлганилиги туфайли устамаҳақ олишга муссар бўлгандан бар сони 240 нафардан ортиқ бўлди, 2012-2013 ўкув йилида бу кўрсаткичи 300 нафардан ошиб кетди. Профессор-ўқитувчиларнинг янги 2013-2014 ўкув йили натижалари бўйича рейting кўрсаткичлар масъул комиссия томонидан 2014 йилнинг июн ойида аниқланади ва келгуси ўкув йилида уларни моддий ва маънавий рағбатлантириш учун асоси бўлиб хизмат қиласди.

Педагогик инновация

ди. Шунингдек, 2012-2013 ўкув йилида университедда ўқитиладиган фанлар бўйи-да 120та ўқув мажмуси тайёрланиб, 2013-2014 ўкув йилида бу мажмуаларнинг 1150 таси қайтадан кўриб чиқилиб, фойдаланиш учун тайёр ҳолатда келтирилди. Янги тартибда тайёрланган мажмуалар электрон нусхалари ахборот-ресурс маркази орқали, университедда мавжуд бўлган корпоратив тармоқга жойлаштирилди.

Педагогик инновация марказининг дарс жараёни янги педагогик технологиялар асосида ташкил қилишни кенг оммалаштиришга қаратилган фаолияти ҳам алоҳида эътиборга молик. Шу мақсадда ташкил этилган семинар-тренинглар 2012-2013 ўкув йилида 6 марта, 2013-2014 ўкув йилида эса 3 марта ўтказилди. Бошқа олий таълим мувассаларининг профессор-ўқитувчилари, академики лицей, қасб-хунар коллеги, умумтаълим мактаблари ўқитувчиларининг ҳам иштирок этиши семинар-тренингларини изфувишини тик

кенг оммалашиб бораётганин сүнгиги йилларда университетимиз ташаббуси билан ўтказилаётган "Узлуксиз таълим сифат ва самарадорлигини оширишнинг назарий-услубиги муаммолари"га багишланган анъанавий имлий конференция мисолида ҳам кўришимиз мумкин. Бу конференция материаллари республика миқёсида замонавий педагогик технологияларни таълим жараёнинга татбиқ қилиш бўйича энг сўнгги изланалилар натижалари муҳокамасига оид янгиликларни ўзичига олади. Шунун таъкидлаб ўтиш жоизки, 2012 йили ўтказилган конференцияда 380 нафарга яқин профессор-ўқитувчилар, педагог изланувчиларнинг таълим жараёнидаги педагогик инновацион технологиялардан фойдаланиш бораисидаги таҳрибалари ўрганилган бўлса, 2013 йилги конференцияда эса катнашувчиларнинг сони 395 нафарни ташкил этди.

Яна бир эътиборли жи-
мат, подсевени инноваци-

ТАЪЛИМ – СИФАТ БОСКИЧИДА

Нүкүс педагогика коллежида 960 нафар ўқувчи таҳсил олмокда. Юздан зиёд педагог яратилган замона вий ўкув шароитидан самарали фойдаланиб, таълимтарбия ишларини энг илғор усулларда олиб бораёт тир. Фан, спорт йўналишида ўттизга яқин тўғарак ишлаб турибди. Коллежингин баскетбол, волейбол жамоалари нуфузли мусобакаларда совирнил ўриниларни эгаллаётган бўлса, Захира Шерипбоева, Гулжайнар Жусипбекова каби ёшлари фан олимпиада рида муваффакиятли катнашмоқда.

Суратларда: Нукус педагогика колледжида.

Мақсад ҲАБИБУЛЛАЕВ (ЎзА)
олган суратлар.

КАЙФИЯТНИНГ ЮТУҚЛАРГА ТАЪСИРИ

— Биринчи қор қайси фаслда ёғади?

Ўқувчилар жўровозда "Кишид!" деб жавоб бериди. Муаллима биринчи қор кузда ҳам ёғиши мумкинлигини айтиб, йил фасллари ва ойномларини бирма-бир санаб ўтди. Сўнгра Шаҳло синфодошларига ҳарф ёзилган рангли шарларни таракаб чиқди. Ўқувчилар доскадаги катақчалар рангига шар рангини мослаб, уларда ифодаланган ҳарфларни бирма-бир ёзишиди. Янги мавзу — "Биринчи қор" сўзини ясашди. Муаллима ўғил-қизлар диққатини жамлаб олгач, Зафар Диёрнинг "Биринчи қор" шеърини ифодали ўйи бошлиди...

Учтепа туманинда 106-уммутълим мактабининг бошлангич синф ўқитувчиси Мамурова Яйловона йигирма саккис ўйдан бўён бошлангич синфларга сабоб, бериб келмоқда. Тажрибали педагог ҳар бир дарсни ноанъанавий тарзда бошлашга одатланган. Шунда ўғил-қизлар диққатини бир жойга жамлаб

олади, дарсдаги фаоллиги ҳам ортади.

— Бугун ҳар бир фани ноанъанавий тарзда ўтиб, дарсда интэрфаол методларни кўллашгина талаб ортиб бормокда. Бундай машгулотлар ўқувчиларда катта қизиқиш ўтибти, мавзуни осон ўзлаштиришига замин яратади. Мисол учун, биринчи чорақда 3-“А” синф ўқувчиларининг 10 нафари аъло, 20 нафари яхши, 7 нафари қониқарли баҳоларга ўзлаштирганди. Иккинчи

"Кайфият" ўйини қоидасига кўра, ўқувчилар дарс бошланишидан аввал бир-бирларига яхши тилаклар билдириб, кайфиятларини кўтариб олишиди. Бу билан синфда илик муҳит яратилиди. Янги мавзу тушунирилгач, "У ким? Бу нима?" ўйини ўтказилади. Ўқитувчининг саволларига ўқувчилар навбатма-навбат, тезкорлик билан жавоб бершилар талаб этилади. "Давом эттир" ўйинида эса болалар мавзуга оид айттилган қонидан кетма-кетлика давом эттиради. "Бўлиши мумкин эмас" ўйини орқали эса ўтилган мавзу мустаҳкамлаб олинади.

Мазкур мактабда одобнома фани муаллимаси Гулчехра Тохижеванинг иш тажрибаси ҳам оммапаштирилмоқда.

— Дарсда синфдаги барча ўқувчилар фаол иштирок этиши учун "Чархпалақ" усулини кўллайман, — дейди ўқитувчи. — Ўқувчилар опти гурухга бўлинниб, варажларга ўтилган мавзуга оид терминларни ёзишиди. Сўнгра қоғозларини кейинги гурухга узатишиди. Ҳар бир гурух ўзи олган вараждаги терминларни адасмасдан изоҳлаб берниш керак. Ўйин сўнгидаги "Энг зуко ўқувчи", "Энг фаол ўқувчи", "Энг топкир ўқувчи", "Энг зийрак ўқувчи"лар рафтаглантирилади. Эътиборли жиҳати, "Чархпалақ" ўйинида синфдаги бўш ўзлаштирувчи ўқувчилар фаол иштирок этади.

Кўриниб турибиди, бошлангич синфда ўқувчиларнинг диққатини жамлаш, фанларга қизиқтира олиш муваффакиятлар калити бўлиб, бу педагогдан катта маҳорат талаб этади. Бунинг учун ўқитувчи замонавий бошлангич таълим методикасини яхши билиши, илгор падтехнологиялардан дарсда унумли фойдалана олиши керак.

Гулзоз ОРИФЖОНОВА,
"Ma'rifat" мухбири

6 ёшли Шахлонинг мактабгача таълим муассасалари тарбияланувчилари ўртасида ўтказилган "Жажжи малика" танловининг туман босқичида 1-ўринни эгаллагани ажойиб хушхабар бўлди. Бундан кувонган қизалоқ тарбиячиси Ойгул Шукурова бошчилигига танловининг кейинги босқичига ҳам пухта тайёр гарлик кўрди. Шеър айтиши, рақсга тушиши, саҳна кўринишларини ижро этиши ҳакамлар ҳайъати томонидан юқори баҳоланди.

«ҒУНЧА»ДА ОЧИПАЁТГАН ГУНЧАЛАР

Бу каби ютуклар Жиззах вилояти Арнасой туманиндағи "Ғунча" номли мактабгача таълим муассасаси учун янгилик эмас. Сабаби, маскандар тарбияланётган ўғил-қизлар турли танлов ва мусобақаларда доимий иштирок этиб, мувafferият қозонишиди.

— Муассасамизда болаларга маълакали педагоглар таълим-тарбия беришиди. Математика, адабиёт, театр, тасвирий санъат, мусиқа, табиат, тикувчилик ва жисмоний тарбия тўғарлаклари болажонлар билан гавжум. Турли спорт мусобақаларини ўтказиш намуналий йўлга қўйилган, — дейди МТМ мудираси Айорхол Каттабекова.

Якинда ўтказилган МТМлар ўтказидаги "Ёш шахматчилар" турнирида 2-тайёрлор гурухи тарбияланувчиси Асадбек Мирёқубов туманда 1-, вилоятда эса 3-ўринни эгаллади. Бу муваффакиятлар болажонларни янада улкан зафарлар сари чорламоқда.

Номоз КАРШИЕВ

Жиззах вилояти

ДАРСДА СЛАЙДДАН ФОЙДАЛАНИШ

билимларни ўзлаштиришини осонлаштиради

Эргаш гапли қўшма гапларга доир мавзуларни ўтиш ўқитувчига катта қийинчилик туғдиради. Бирор ўқувчиларнинг бош ва эргаш гапнинг ўрнини аниқлашлари, уларнинг бօғловлии воситалари ҳақида билим ҳосил қилишлари асосида матн тузиш кўнишка ва малакасини ошириш нутқ ўтиришади асосини ўрнини эгаллайди. Ушбу мавзуни ўтишда кўргазмаликни таъминлаш учун ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш катта аҳамиятга эга.

Машгулотнинг янги билим олиш қисми иккиси босқичда амалга оширилиши мақсадга мувофиқ. Биринчи босқичда эргаш гап ҳақида тушунча берилмасдан, ўқувчилар ётибигира даставал слайд кўринишидаги кўргазма ҳавола этилади. Слейдда жадвал устунларининг "эргаш гап" ва "бош гап" деган номлари очик колдирилади. Устунларнинг ранглари фарқли бўлади:

Kim	-sa,	u .....
Kim	-sa,	o'zi .....
Kimki	-sa,	u .....
Kimda-kim	-sa,	u .....
Nimaiki	-sa,	o'sha.....
Nima	-sa,	o'sha.....

Ўқувчиларга нұқталар ўрнини тўлдириш топшириғи берилади. Кўйиб чиқилган сўз ва кўшишмаларнинг ранги мавжуд унсурларнинг рангидан бошқа бўлишига эришилади.

Иккинчи устундаги қайси гап бўлаклари слайдда мавжуд эканлиги ва ўзгармасдан турганини ҳақида бўлади. Ўқувчилар иккинчи устундаги гапларни бўлакларга ажратишиди ва слайдда аввалдан мавжуд сўзлар гапнинг эгаси эканлигини англаб этишиади. Ўқитувчи ўқувчиларга "Бундай бош гапдаги эга изоҳланётган бўлса, бундай эргаш гап қандай номланади?" деган савол билан мурожаат килади. Ўқувчиларнинг жавобини ёшитага, ўқитувчи уларга бу жавобни ўқувчиларнинг ўзлари гап тузиш тажрибасини бажариш ва тажриба натижаларини умумлаштириш асосида берганликларини алоҳида таъкидлаши лозим. Чунки бу уларнинг мустақил фикрлаш натижасига ишончи ортишига олиб келади.

Иккинчи босқичда навбатдаги жадвалли слайд ҳавола этилади ва у бўйича топшириклар

биринчи слайд асосидаги билимларга таянган ҳолда берилади ва бунда ўқитувчи бу босқичда ўзақлаштирилганлигини мурожаат келади.

Shunisi	-ki,	.....
.....	-ki,	.....

Бу слайдда олдинги слайддаги ранглар ўзгартирилади. Чунки эргаш ва бош гапларни кўрсатувчи ранглар сақланиб қолса, ўқувчи фикрламасдан ранглар асосида бош ва эргаш гапни ажратишга уринини мумкин. Ушбу топширикнинг бажарилishi ҳам юқори-даги йўсунда давом эттиради.

Билимлар мустаҳкамланиши учун кейинги слайдда или слайдда мавжуд бирликлар олиб ташланган, ранглари сақланган, мояхитан олдингисининг "тескари"си бўлган жадвал ўқувчилар ётибигира ҳавола этилади.

Дарс сўнгидаги тўлдирилган жадвалли слайдлар кўрсатилган ҳолда савол-жавоб қилинади. Саволлар шундай тузилиши керакки, биринчидан, фикрларни таъсизлаб олдигандан олдингисининг "тескари"си бўлган жадвал ўқувчилар ётибигира ҳавола этилади.

Эргаш гапларнинг кейинги турларини ўтишда ҳам шу усулдан фойдаланилса, ўқувчиларнинг билими кўнкимага, кўнкимаси эса малакага айланниши самарали кечади.

Назокат РАҲМОНОВА,
Узун туманиндағи 20-мактаб ўқитувчиси

2014-yil 15-yanvar, № 5 (8654)

Халқимизда шундай нақл бор: «Минг ишчига – бир бошчи».
Яни, минг ишчининг фаолиятидаги унумдорлик бир бошлиқнинг қай даражада ташаббускор, тадбиркор эканлигига болгик. Дарҳақиқат, раҳбар ўз ишининг устаси бўлса, жамоада соглом мухит қарор топади, меҳнатда унум бўлади. Абдулла Авлоний номидаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институтида раҳбар кадрлар учун ташкил этилаётган ўкув курсларида шу жиҳатларга катта эътибор қартилаяти.

— Мактабларда таълим-тарбия тизими қандай ташкил этилиши, ўқувчиларнинг чукур билим эгаллаши бевосита директорнинг ишини қандай юритишига, педагоглар салоҳиятини тўғри ривожлантириб, улкан мақсадларга йўналтира олинига болгик, — дейди институт проректори Жамолиддин Фозилов. — Шу боис янги давр раҳбарлари олдига улкан вазифалар кўйилиб, касбий малакалари мунтазам рашида ошириб борилмоқда. Хусусан, институтимизда ташкил этилаётган ўкув курсларида раҳбарлар йил сайн такомиллашиб бораётган таълим испоҳотлари, тизимга татбиқ этилаётган янгиликлар мазмунмоҳияти билан чукур таниширилиб, уларнинг сиёсий фаолиги ва ташаббускорлигини ривожлантириш, ишга ижодий-таҳлилий ёндашувини кучайтириш масалалари диккат марказида туради.

Курс тингловичлари орасида Дангара туманидаги 12-умумтаълим мактаби директори Гулнарохон Ахмедова ҳам бор. У ёш раҳбар сифатида муассасада ўқитишини замон талаблари даражасида ташкил этишига оид билим ва кўнникмаларини бойитди.

— Ўзим шу мактабда ўқиганман, — дейди Гулнарохон Ахмедова. — Ҳаёт ва меҳнат фаолиятим давомиди қайсики эзгу ишларга кўл урган бўлсам, уларнинг замерида мак-

табда олган сабоқларим, устозлар ўғитлари самарасини ҳис этиб турман. Бугун эса шу даргоҳда ишларнинг тўғри ташкил этилиши, ўғил-қизларнинг чукур билим олиши учун масъулман. Мактаб раҳба-

иситиш учун фойдаланилаётган печлар кўп ёқилги талаб қўлади ва иссиқлик ушлаб туриш хусусияти кам. Шу боис уларни янги, замонавий ва тежамкор иситиш пеҳларига алмаштириш лозим. Бу эса муйян маблаб ва меҳнат талаб этади.

— Мактабимиз педагог кадрлари салоҳияти юкори, жамоамиз инок, хайрли мақсадлар йўлида бир-бирини доим қўллаб-куваттайди, — дейди Г.Ахмедова. — Ўз касбини севадиган, ижодкор ва меҳнаткаш фан ўқитувчилари, янги технологиялар билан тиллаша оладиган ёш мутахассислар кўпчиликни ташкил

са ҳовлисини ободонлаштириб, ўқувчилар учун сўлим бօг яратишига, иқтидорли ўқувчилар ва кам таъминланган оила фарзандларини моддий рағбатлантиришга йўналтирамиз.

Абдулла Авлоний номидаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институтида бир ой давомидида бўйл ўтган иммий-амалий курслар Гулнарохон Ахмедова учун чинакам тажриба мактаби бўлди.

— Ўкув жараёнда катта тажриба га эга ҳамкасларим ҳамда професор-ўқитувчилардан мактаб бошқарувига оид илгор тажрибаларни ўргандим, — дейди у. — Яна бир кувонарли жиҳати, иммий-амалий курс тингловичлари ўртасида ўтказилган «Янги давр раҳбари» кўриктанловида 2-даражали дипломни кўлга киритдим. Ҳозир ишга янги куч-ғайрат, гоялар билан қайтаяпман. Мисол учун, фан методибирашмалари билан кенгашшган ҳолда ўқитувчилар ўртасида ўзига хос танловлар ташкил этиб, саралаб олинган илгор тажриба ва дарс услубларини алоҳида тўплам ва қўлланма холида чоп этсан, бундан бошқа ҳамкасларимиз ҳам фойдаланади.

Ҳаракатда — баракат, дейди доно ҳалқимиз. Айниқса, бугун меҳнат қилган одам муродига етади, тадбиркор раҳбарнинг иши бароридан келади. Абдулла Авлоний номидаги халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш марказий институтидаги ўкув курсларида қатнашаётган мактаб директорлари буни чукур ҳис этиб, жамоани самарали бошқариш ва ўкув-тарбия жараёнини тақомиллаштиришга оид илгор тажрибаларни ўзлаштиришмоқда.

Гулчехра МИРЗАЕВА

ЗАМОНАВИЙ РАҲБАР

**буғун ва эртанинг ташвиши
билин яшши лозим**

ри этиб тайинланганимга унча кўп бўлмади. Муассасамида ҳал этилиши лозим бўлган вазифалар, ечимини кутаётган муаммолар кам эмас.

Бугунги мактаб раҳбари ҳамиша ўқиб-изланниши, давр билан ҳамқадам, ҳамнафас яшаши лозим. Бу масъулият хисси ҳаракатини раҳбарни уч-беш йилгэ мўлжалланган истиқболли режа ишлаб чиқиб, муаммоларни босқичма-босқич ҳал этишига унданомда.

Хусусан, қиши кунлари қишлоқ шароитида синфоналарда мўтадил иссиқ ҳароратни саклаш осон бўлмайди. Айни пайтда биноларни

этади. Бундай салоҳият билан мактаб қошида бюджетдан ташқари маблаб топлиш учун таълим ва компютер хизматларини кўрсатиш шахобасини ташкил этиш, тадбиркорлик фаолиятини йўлга кўйиш мумкин. Ҳозир мактаб ўқувчи сида анча вактдан бери қаровсиз ётган иссиҳонани тартиби келтиришига киришдик. Тумандаги масъул идоралар билан кенгашшиб, тоза ичимлик суви ва оқар сув таъминотини яхшилағапмиз. Иссикхонага ҳаридоригир сабзавотларни эксан, қисқа вақтда ҳосилга киради. Даромадни эса мактабда иситиш тизимини тақомиллаштиришга, муассаса-

Metodik taysiya

«ЁНИНГИЗДАГИ ДЎСТ» МУСОБАҚАСИ

иккала томон учун ҳам фойдали

Томошабин эътибори-ни тортиш учун саҳнада рол икро этаётган актёр-дан катта маҳорат талаб қилинади. Шу маънода устозни актёрга ўҳшатиш бежиз эмас. Бола қалбида фанга қизиқиши ўғитоғи, ўтилаётган мавзунинг тушунлари бўлишини таъминлаш бир қараганда осон кўринингани билан, ўта қийин ва масъулиятни иш. Чунки ҳар бир боланинг дунёқараши, савияси ва характери турича. Ўқитувчининг психологияк билимларни пухта ўзлаштириши, педагогик қобилиятига эга бўлиши ўта мухим.

— Бола биринчи ўқитувчинини яхши кўриши кепак, шундагина фанин кўра бошлайди, — дейди «Йилнинг энг яхши психологи — 2013» кўриктанлови голибаси (иккичи ўрин), Элликкальва туманидаги 6-ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаби амалиёти психологияни Холисхон Машарипова. — Одам организми тез-тез янгиланиб туради. Ҳар куни миллионлаб ҳужайралар ўрнига миллионлаб ҳужайралар янгидан тугилади. Янгиланиш — табиат конуни. Инсон онги ҳам шу тарзда бойиб бориши кепак. Натижада одам ўзи билан бир қаторда жамиятнинг фаоллашувига ҳам замон яратади. Устоzlарнинг ҳам дарсларни бир-бира га ўхшамаган янгича усул ва методдан фойдаланган ҳолда ташкил этиши муваффақият гарови.

Кўркитиб ёки мажбурлаб ўқитиш ўзини оқламайди. Бунга кичик тадқиқотимиздан ҳаётин мисол келтиришимиздан мумкин. Сўровномага жавоб йўллаган, мактабни ичи-уч йил илгар битирган қизларнинг бири шундай ёзади: «Кимё фани ўқитувчимиз роса қаттиқўл эди. Дарсга тайёрланмай борсак ё ниманидир билмай қолсак, хамманинг олдида уялтириб, уришарди. Ҳафта мобайнида кўп вақтизимни шу фанга тайёргарлик учун сарфлардик. Синфимизнинг ярми “5” баҳоға ўқиди, ҳатто ўзлаштириши паст болалар ҳам яхши тайёрланарди. Ажабланарлиси, битирганимиздан кейин ҳеч ким кимё йўналишидаги мутахассисликни танламади. Негаки ҳамма ўқитувчидан кўркқанидан тайёрланар, аслида, кимёни учналик күмбасди...».

Болаларга оддий қилиб

тушунтириш керак, мурakkab усул танланса, тушунмовчилик юзага келади. Бир мавзуни ўзлаштирумаган ўқувчига кейингилари қийин туловаварида. Шу зайл ўқишига иштиёқи сўниб боради.

Кичик ўйин ташкил килиши ёки бир ўқувчидан мавзунни дўстларига қайта тушунтириб берини сўраш ўтилганларни мустаҳкамлашга ёрдам беради. Ўз навбатида, шу ўқувчи муносиб баҳолана, болаларнинг тинглар қобилияти ривожланади, фикрлашга ўрганади.

Энг аҳамиятлиси, ўқувчи дўстли орқали янги мавзуни тўлиқроқ тушуниши мумкин.

Агар ўқитувчи билимдон ўқувчиларга «Ёнингиздаги дўстингизга яхшилаб ўргатинг. Кани, ким яхши кўрсаткич эришар экан», деб мусобақа ўтказса, бу иккала томон учун ҳам фойдали. Ўзлаштириши паст бўлган бола дўстини уялтираслик учун ўқиди, аълочи ўқувчи эса ўргатиш давомиди ўз билимларни мустаҳкамлайди. Ҳафта якунда ҳар қайси партадаги

паст ўзлаштирувларга саволлар берилди, ким яхши ўргатувчи, ким яхши ўрганувчи бўлгани аниқланади (бошқа болаларнинг кўнглини чўқтирасмаслик ҳам кепак). Бу усул мунтазам кўлланилса, синфнинг ўзлаштириш дарахаси кўтарилади, ўқувчилар ўз устида ишашни ўрганади.

Яқинда мактабимизнинг 8—9-синф ўқувчилари билан «Салбий иллатларнинг келиб чиқиши ва уларнинг олдини олиш» мавзусида тренинг ўтказдид. Ўқувчилар ичувчи, чекувчи, жанжалкаш, безори кишилар ролини ижро этиб, уларнинг ҳандай бу холатга тушив қолгани, нималар сабаб бўлгани, салбий иллатлар қандай оқибатларни келтириб чиқаришини турли ҳаракатлар орқали ифодалаб бериди. Шу каби тренинг, семинар ва адабий кечаларнинг тез-тез ўтказиб турниши теран фикрлашга, фаолликка ундаиди. Таълим ва тарбия ишларининг баравар олиб борилиши эса кўзланган натижага эришишнинг энг макбул йўлидир. Бу борада ўқитувчиларга мактаб психологи яқин қўмакдош бўла олади.

Несибели
МАМБЕТИРЗАЕВА
ёзиг олди.

Халқ фаровонлиги – фаолиятимиз мезони

**Банк жамоаси миллий армиямиз
сафларида ўзларининг Ватан олдидаги
муқаддас бурчларини шараф билан адо этиб,
мардлик ва жасорат намунасини
кўрсатиб келаётган барча ватандошларимизни
ВАТАН ҲИМОЯЧИЛАРИ КУНИ
билин муборакбод этади!**

"Agrobank" ochiq aksiyadorlik tijorat banki.
100096, Toshkent shahri, Muqimiy ko'chasi, 43.
Tel: (8-371) 120-88-33, 150-53-95

www.agrobank.uz

Xizmállar litsenziyalangan

«ҚҮНФИРОТ СОДА ЗАВОДИ» УНИТАР КОРХОНАСИ

Ватанимиз
сарҳадларини
кўриқлаётган
халқимиз
осойишталиги
посбонларини,
мамлакатимизнинг
ҳарбий салоҳиятини
юксалтиришга
самарали ҳисса
кўшаётган
барча-барчани
**14 ЯНВАРЬ – ВАТАН
ХИМОЯЧИЛАРИ**

КУНИ
билан самимий
муборакбод
этамиз!
Ҳар бир оиласга
баҳт-саодат
тилаймиз!

2014 ЙИЛ – СОГЛОМ БОЛА ЙИЛИ!

2014-yil 15-yanvar, № 5 (8654)

БОЛАМ БАХТЛИ БҮЛСИН ДЕСАНГИЗ

Ассалому алайкум, азиз муштари! Сизнинг қарши олган янги йилингиз билан кутлаб, фарзандларимиз таълим-тарбиясини мукаммаллаштириш йўлидаги эзгу ишларингизда муваффакият тилайдам. Биланманки, ҳар бирингиизни болалар тарбияси қизиқтириади. Замонасининг маърифатли кишилари шундай қилиши аниқ. Шунинг учун ҳам ўғил-қизларимиз ота-оналаридан кўра кучли, билимли, доно ва баҳти бўлуб боришадиги. Сиз каби менинг ҳам ёш авлоднинг тақдирни, келажак қизиқтириади. Дунёда ишк-муҳаббат, детектив, сайру саёҳат, озиқу овқат, сиёса-ту тижорат хақида китоблар кўп. Лекин инсон учун энг азиз неъмат – фарзанд, унинг тарбияси ҳақида маҳсус китоблар кам. Борлар ҳам ё кадим замонлардан, ё диний талқинда ёки хориждан сўзлайди. Мен бу уринда XXI асрнинг шицдатли ритми, мурakkab ва таҳликли замон, ҳозирги ҳәётимизга ҳамнафас замонавий тарбиявий рисолалар жуда камлигига ҳақида гапирайпман. Тарбия ҳақида мен ҳам кўп ўйлайман, гарчанд тарбия мавзуисида жилд-жилд китоб ва рисолалар, йўриқнома ва тавсиялар яратилган бўлса-да, ҳамма учун бирдек мўлжалланган стандартди ишлаб чиқилмаган. Тарбия жараёнини биз педагоглар, ота-оналар, кенг жамоатчилик вакиллари ўз олиявий мухитимиз, феъл-авторимиздан келиб чиқиб ташкил этамиз. Кўп йиллар мобайнида изланинг ёзган ушбу рисолаларни шундай номладим: «Болал баҳти бўлсин десангиз». Табиийтик, ҳар бир ота-она фарзандининг баҳти саодати учун елиб-югурди, имконият излайдиги. «Ma'rifat» газетаси орқали ёзлон қилиниши мўлжалла-

наётган ушбу туркумга оид мақолалар сиз азиз муштарийларга манзур бўлишидан умидворман.

Мамлакаттимизнинг турли вилоят, туман ва шаҳарларидаги хизмат сафарларидаги юртдошлишимиз билан маърифий сұхбатлар курдик. Үшанды ота-оналар, педагоглар «Бизга: 1) баёни содда; 2) тушунарлы; 3) илмий; 4) замонавий; 5) ҳаммабол; 6) ҳазмий; 7) бүтүннинг тарбиявияни са-воллари жамланған; 8) амалий; 9) күргазмали қўлламана бўлса эди», деган илтиносимизни кўп айтиши. 2007 йили «Ўзбекистон» нашриётида тарбиянинг замонавий муаммоларига бағишланган «Оталар китоби» асарим нашрдан чиқсан эди. Кўпчилик ўқибди. Шу мавзуни давом этиширгани ке-раклигини англадим. Нихоят, олти йиллик изланишилардан сўнг ушбу асар дунёга келди. Оддимга кўйган иккак мақсадин боради биринчиси — ота-оналарни ҳозирги мураккаб ва таҳжимида даврнинг фарзанди тарбиясига кўйлётган талаблар туғрисидаги билимлар билан куроллантириш. Искиниччи-си — шу билимлардан фойдаланаби, болаларни ҳөттёга тайёрлаш, тарбиялаш жараёнини яхшилаш. Чунки ҳеч бир иш билиб (илмий асосдан) қилинмаса, натижаси яхши бўлмайди. Бир оддий мисол: бозорда минглаб қовунларнинг ичидан яхшисини танлаб олини, яхшиси қандай бўлишини билиш учун ҳам билим керак. Демак, ҳарбир ота-она болални қандайдар тарбиялашни ҳам билиши лозим, шундай эмасми? Ўқинг, уқинг, мулоҳаза қилинг, баҳс-мунозарага киришинг, майли, танқид ҳам қилинг, энг муҳими, ёзғанларим сиздан фикр ва муносабат ўйғотса, хурсандман

**Тарбия билимни
талаб қиласы,**
аммо...

**Фарзанд ўз-ўзидан
баркамол бўлиб
қолмайди**

Одамлар күп нарсаларни бир-бирларидан сұраІ билди олишади. Боласи шамолласа, қандай компресс қилишини, унга мүлжалланған кийим-кечаклар сотиладиган дұқонларни, репетиторларни, валюталар курсини бир-бирларидан сұрашади. Лекин негадир «Менін Фарзанд тарбиясимиңін үргатынг», деган ота-оналарның аудио-кітаптарынан. Улар ҳам гап очишил қолғанда, әсига тушса, сұрайди. Балки бу күтпілігі-мизніннін хатомидір. Сиз қандай Фикрдасыз?

Болани бахтли
бўлишга ўргатинг

Фарзандга олтин, кумушкүчмас мулк, иморат, хусусий корхона, қымматбаҳо автомобиль, акцияларни соваёки мерос қилиб бериш мүмкін. Лекин баҳтни нотариусда унинг номига расмийлаштириб, хусусийлаштириб бўлмайди. Шунинг учун азалдан подшоҳлар, хонлар, императорлар, хозир эса мулкорлар, миллионеру миллиардерлар, маърифатли, ақли ота-оналар болаларини тӯғри яшаб, баҳтли бўлишга эринмай, мақсадли, режали ўргатишади. Худди спорчани курашга тайёлрагандек. Натижада уларнинг болалари кўйи лигадан ўртага, ўртагидан юкорисига, юкори олий лигага кўтарилиб боришаёт. Тарбияланмаётган, тайёлранманаётган болалар худди спорт билан шугулланмайдиган болаларга ўхшайди. Улар ҳаёт лигаларининг пиллапояларига чика олишмай, кўйида қолиб кетишади.

Мөхр-оқибат нималиги тушунтирилмаган, күрсатилмаган ўргатилмаган фарзанд қанда қилип оқибатты бўлсинган. Оқибатли бўлмаса, бола айборми? Ёки унга оқибатни ўргатмай, талаб қилаётган ота-тади?

**Нима ўришни
истасангиз, шуни
экинг**

"Нима эксанг, шуни ўрасан", дейди халкымиз. Бу маңқолны "Нима ўриши истансанг, шуни эк", деб айттыб күрайлик. Ана шунда "Болам бахтий бўлсис, дессангиз..." (ота онага ёрдам), деган етакнинг амалдаги ифодаси намоён бўлади. Фикримининг давомини ўқийверинг, ҳозир билиб оласиз.

"Шерзод қандай йигит?" деган саволга маҳалладошларнингиз қандай жавоб беришини истардингиз?

Фараз қилинг; вақти келиб ўғлингиз Шерзодга яхши бир хонадоннинг қизини сўраб, совчи юборасиз. Шундан сўнг маҳаллангизга бир нотаниш

киши келип, "Шерзод деган йигитни биласизларми? Жия нимизга совчи қүйидириб Сұраганның айбы йүк, дейдилар. Махалласидан сұраБ билайлық, деб келувдик. Илтисаб, бу - умр савдоси. Аданың қолмайлық, ростини айтинг, Шерзод қанақа йигит? деб одамлардан сұраБ юрган эмиш.

Шерзодни яхши билади-
ганлар нима дейисин? Улғингизнинг кайси сифатла-
рини айтсин? Бўйи баланд
(ёки паст), десинми? Зўр ки-
нинди (ё кийинмайди), десинми?
Математика, чет тили-
ни яхши билади (ё билмайди),
десинми? Чироили (ё ху-
нук), десинми? Машинаси зўр
(ёки ярамайди), десинми?
Кандай жавоб беришларини
хоҳлайсиз?

Энди ўнг кўл бармоқларингизни очинг. Махаллодаша-рингиз Шерзод хақида нимадайишларини истайсиз? Са-наймиз. Сиз айтинг, мен бармоқларимни букаман. Босхла-дик: имчайди; чекмайди; спорт билан шугулланади; ўз касбнинг устаси; меҳнатсевар; ти-ришк; ёлғон галирмайди (ростгўй); биронвинг ҳақиничамайди; бировга ҳақиничадирмайди; ота-онаси, қарин-дош-уруглари; маҳалласига мөхрибон; хушмуомала.

Яңгыча талқын қиласпаған
“Нима ўрышни истасаң шуны эк” мақолига қайтамыз. Сиз ўғлыштыңда мана шу фазилатларни экіб, “ўриш”ни истандигин. Шерэзд 8 ёшда. Демак, хали вакт бор. Энді мана шу фазилатларни экінгі Сугоринг, парварши килинг Ахир, “Нима эксанг, шуны ўрасан”, дейділар. “Бу фазилатларни қаедден олиши, қандай зекіб, қандай парварши килицеркәп?”, дедигизми? Мақоланиң давомындаңынан ўқынг.

Мухаммаджон КУРОНОВ,
педагогика фанлари
доктори, профессор

"Тарақиёт аслида инсон күнгли учун таназзул!". Бу фикр миямда пайдо бүлганидан бүён күп ўйлайман. Албатта, ҳар қандай тарақиёт инсон эхтімежларини қондириш учун хизмат қиласы, аммо унинг инсон рухияти, сийрати учун салбый таъсири ҳам бор...

Атрофингизга бир назар солинг-а, ҳамма ҳаракатда. Ҳатто ердаги мүким, күмір этмай ётган тош ҳам нимадир қылаёттандай күрінади. Вакт шиддати шу қадар жадал одимлапяптыки, бугунниси зазым қылиб улгурмасдан, эртамиз келип қолаяпти. Инсонларнинг ҳам Фикрлаш, идрок ўз ота-онаси бағрида фам емай, ўйнаб-кулиб улғайған фарзанд, ўзға шахарға ўкыш учун бориб, турли мушкүолттар сабаб бир үйдә иккى-чукмартағина оиласини күргани келар, ҳар келганиңда худдикін ўн ўшға улғайғандек, ҳаётни, инсон қадрими аңлагландек бўлиб кайтар экан. Нимагаки,

ўз ота-онаси бағрида фам
емай, ўйнаб-кулиб улғайған
фарзанд, ўзға шаҳарға ўқиши
учун бориб, турлы мушкүолт-
лар сабаб бир йилда иккى-у-
мартағина оиласини күргани
келар, ҳар келганида худдикі
ўн ёшға улғайғандек, хәётни,
инсон қадрини аңлагандек
бўлиб қайтар экан. Нимагаки,

Fikr

СОФИНЧНИНГ УМРИ ҚИСҚАРМОҚДАМИ?

қилиш қобилятлари тобора тезлашиб бормокда. Фан-техника тарақкүети шуд қадар ри-вок топдикى, инсон туғызулари га таъсир этишин ҳам чөтләп ўтмади. Эртак да достонларда ўқиганимиз, ўзга макондаги машинасыга бир қатым мактуб йүлламоқчи бўлган ошик, қандадан-канча тобу тошларни, чўлу биёбонларни босисб ўтиши керак эди. Вақт, масофа, имконият, ҳаракат... Хозирчи, дунёнинг нариги тарафида турган якинингиз билан со-ниялар ичича алоқада бўлишингиз, унга мактуб йўллашингиз, кўнгироқ қилиб сухбатлашишингиз ёки интернет орқали юзма-юз сухбатлашишингиз мумкин. Албатта, бу инсоннинг ахборотга эхтиёжининг қондирилаётганидан, имконият чегаралари ошиб бораётганидан далолат. Бироқ биз айтмоқчи бўлган масаласа: қалбимизни, қадримизни тарбиялайдиган, гоҳида йиглатиб, гоҳида севинтирадиган СОФИНЧининг шашти пасайсан-дек, унинг умри камайиб бораётгандек...

Бугун бир-бiri билан аразлашиб қолған жүфтілікпар соғынмаслик — бириңчи бұлып «үзр» айтты, гурууриңи синдиремаслик учун нима қилишади? Ҳеч кимга сир әмаски, жонига ора кируди виртуал ижтимоий тармоқлардан ноташын инсонлар билан сұхбатлашиб вақт ўтказади.

Демак, изтиробга соладиган согинч, ўз айбидан уялиш, йўқотиб кўйишдан кўркиш каби нозик туйғулар улгра бегона. Ўзларича ниманидир енгаялман деб ўйлашди-ю, аслида, жуда катта нарсаларни йўқотаётгандарини билдишмайди. Ўша томоқда таҳир қаҳвадай котиб қолган аламзадалик, ўша қайноқ кўз ёшлар, ўша дилинн тирнаган афсус-надоматлар бари, аслида, инсон туйғуларини тарбиялашини, меҳр, муҳаббат, қадрнинг кўйматини билдириб кўйишини англасак эдик! Ойимнинг айтиб беришича, аввалилари талабалик насиб этган ўғил-қизлар бошқаларга нисбатан нафақат илмий жиҳатдан, балки инсонийлик жиҳатидан ҳам намунали бўлишган. Негаки,

Маърифат ТЕМУРЗОДА

Мутахассисларнинг хисоб-китобига кўра, Ер юзида сўнгги палеолит даврида юзага келган катта музлиқдан бўён кўзга кўринарли табий оғат деярли юз бермаган. Бирок ўтган асрдан бошлаб сайёрамиз ноодатий даврга қадам кўйди. Статистик маълумотларга кўра, сўнгти 25 йилнинг ўзида юз берган етти мингдан зиёд, табий оғатлар икки миллионга яқин инсоннинг умрига зомин бўлган. Бу фалокатлардан турли даражада жабр кўрганлар сони эса беш миллиардан зиёдни ташкил этади. Бунинг сабаби нимада? Мулоҳаза юритидиган бўлсак, жавоб битта — буларнинг барчасига биринчи навбатда инсониятнинг ўзи, унинг ортиқча эхтиёжлари сабаб бўлмоқда. Зоро, атроф-мухитнинг ифлосланиши, сув, ҳаво ва ер ресурсларига эхтиёзлизлик билан муносабатда бўлиши сингари хатти-харакатларга табиат ҳам мунособ жавоб қайтармоқда.

ГЛОБАЛ ИСИШ: ИНСОНИЯТ УЧУН КАТТА СИНОВ

Охири гилларда табий оғатларнинг хавфи кўпайиши ҳамда ихтимои, иктисодий ва экологик талафотларнинг ошиши кузатилмоқда. Табий оғатларнинг содир бўлишида яна бир қанча бошқа омиллар ҳам мавжудки, уларни ўзгариши ёхуд етарли даражада яхши томонга буришнинг имкони йўқ хисоби. Иклимининг кескин ўзгариши, хусусан, обҳавонинг исиб кетиши натижасида ҷунами, торнадо, сув тошқинлари дарё, денгиз, океанлар бўйида жойлашган мамлакатларда айниқса, тез-тез кузатилади. Япония, Индонезия, АҚШ, Канада каби давлатларда юз берган табий оғатлар фикримиз исботидир. Дунёнинг инсон яшамайдиган китъаси — Антарктида ҳам шу кунгача кузатилмаган воқеалар рўй бермоқда. Глобал исиши натижасида асрлар давомида шаклланган музликлардан улкан парчалар — айсберглар ажralиб чиқиб океанларга кўшилмоқда.

Маълумки, ҳаво ҳарорати кўтарилиши жараёнида иссиқлик, намлиқ ва қуёш тафтингин ўзгариши биринчи навбатда қишлоқ хўжалиги соҳасига жиддий зиён етказади. Иклим моделларига кўра, ўтраси глобал ҳароратнинг ошиши денгиз сатҳининг кўтарилиши (яъни, қишлоқ хўжалигига фойдаланилаётган ерларни сув босиши ва қирғозбўйи сизот сувларнинг шўрланиши), бўронлар ва жазира маънни экстремал табий ҳодисаларнинг тез-тез такорланиши, иклим миintaқаларининг кутбларга қараб кўчиши ва куруқлик юзасининг кattатigina қисмида тупроқ намлигининг камайишига олиб келади.

Шу билан бирга, буғлиниш даражаси ҳам ортиб, тупроқ куриб колиши тезлашади ва ўсимликларнинг ўзиши секинлашади.

Бу каби музаммо мавжуд экан, табиики, унинг илдизи — келиб чиқиши сабаблари ҳам бор. Бугун олимлар глобал исишининг бир қатор сабабларини кўрсатмоқдадар. Барча сабабларни икки катта гурухга — табии-

и ва антропоген омилларга ажратиш мумкин. Бу икки гурух умумий йўналиш ва умумий манзилга эга.

ТАБИЙ ОМИЛЛАР

Бу омил табиат томонидан "амалга оширилади". Глобал исиши сабаб бўлаётган табиат ҳодисаларининг энг аввалида Арктика тундраларидан ёхуд намлик

ююри бўлган худудлардан ҳавога кўтарилаётган иссиқхона газлари турди. Сув буғи (H_2O), углерод диоксиди (CO_2), метан (CH_4) ва озон (O_3)дан иборат бўлган ушбу газлар аслида Ер юзидаги иссиқликнинг мувозанатини сақлаб туришга хизмат қилиши зарур. Бирок улар ўртасидаги мувозанатнинг бузилиши Ер атмосферасида катта миқдордаги иссиқликнинг йигилишига сабаб бўлмоқда. Яна бир табий омил эса она сайдерамизнинг иклим ўзгариши циклига ўтганлиги билан боғлиқ. Ушбу цикл ҳар 40 минг йилда иклимининг кескин ўзгаришига сабаб бўлди.

АНТРОПОГЕН ОМИЛЛАР

Бу каби омиллар инсоният томонидан амалга оширилади. Табий омилларга қараганда улар глобал исишига кўпроқ ҳисса кўшади. Энг катта омил, шубҳасиз, атроф-мухитнинг ифлосланишидир. Ифлосланиш турли шаклда, турли кўринишда бўлиши мумкин. Масалан, куз ойларида тез-тез учраб турадиган ҳолат — ҳазонларни ёкиш, нафақат ҳазонларни, балки, турли чиқинидлар(асосан пластик массаси бўломлар ва елим па-

кетлар)ни оловга ташлаш, шунингдек, кўмир, нефть маҳсулотларини ўтда эритиши кислород ва озоннинг кушандаси бўлган заарали газларнинг атмосферага кўтарилишига сабаб бўлади.

Шу ўринда қизик бир маълумот. Дунё олимлари антропоген омилларнинг яна бир тури мавжудлигини таъкидлашмоқда. Бу — ахоли

кетларни сабаб бўлмоқда.

Ўтказилган тадқикотларда ҳар бир давлатнинг атмосферага чиқараётган CO_2 гази миқдори хисоб-китоб килинди. Унга кўра, бугунги кунда бутун дунё бўйлаб энг кўп заарали газ чиқарадиган давлат, бу АҚШ экани маълум бўлди. Мамлакат бир

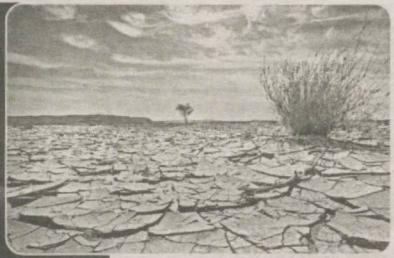
килиниши ҳам иклимининг глобал суръатда исишига турткى бўлмоқда.

Ўтказилган тадқикотларда ҳар бир давлатнинг атмосферага чиқараётган CO_2 гази миқдори хисоб-китоб килинди. Унга кўра, бугунги кунда бутун дунё бўйлаб энг кўп заарали газ чиқарадиган давлат, бу АҚШ экани маълум бўлди. Мамлакат бир

аломатлар бўй кўрсатиб, бу жараённинг салбий томонларини намойиш қилмоқда. Ахвол шу кетишда давом этса 30 йил ичидаги CO_2 газининг ҳавога кўтарилиши иккичарга, ҳатто уч карра ҳам ортиши мумкинлиги иммий жиҳатдан башорат килинмоқда.

Ушбу жараён барча давлатларга миллиардлаб зарар келтираётган бир пайтада, даромад олишнинг янги имкониятларини ҳам яратётгани кишини ажаблантиради. Зоро, ҳароратнинг кўтарилиши музларнинг эришини тезлаштирар экан, янги денгиз йўлларининг очилишига ҳам замин яратётгани олимларни қизиқтириб кўйган.

Глобал исиши кўлами кундан-кунга, йилдан-йилга кен-

гайиб, CO_2 газининг ҳавога чиқариш суръати йилига З фоиздан ортиб бораёт. Хўш, бунинг охири борми? Ҳарорат кўтарилишини тұтатыш, ҳеч бўлмаганда сектинлатининг имкони мавжудми? Бундай саволлар ҳар бир кишини қизиқтириши табиий. Дунёнинг кўзга кўринган олимлари бу саволларга имконият эмас, кўплаб имкониятлар мавжуд, дега жавоб бермоқда. Куйидада ана шу имкониятларни, таъбир жоиз бўлса, муаммонинг оқилона ечимларини санааб ўтамиш.

Барча экология соҳаси мутахассислари айнан мана шу масала устида кўп ва хўл тадқикотлар олиб бормоқда, конференциялар уюштирилиб, янгидан-янги ечимлар излаб топилмоқда. Яна бир гурух олимлар глобал исишига қарши беш босқичларни сақлаб оқибатларини намоён этиб улгурди. Масалан, 2003 йилда ўта ююри даражадаги иссиқлик 20 минг европалии ва 1500 нафар ҳиндистонлики ҳаётдан олиб кетди. Ҳар ўйилликда айни шу сабаб кўтуб музларининг 9 фоизгача қисми упирлил кетмоқда. Глобал исиши натижасида юзага келадиган ҳолат — сув сатҳининг кўтарилиши ҳам кўплаб инсонларнинг ўстигини кутирид. Ракамларга мурожаат киладиган бўлсак, охири йилларда бунинг оқибати Бангладешда 13 миллион, Хитойда 72 миллион, Мирсарда 6 миллион инсонга ўз таъсирини кўрсатди. Шунингдек, бугун сайдерамизда яшаётган 7 миллионга яқин глобал исиши сабаб келиб чиқаётган турли касалликлардан азият чекмоқда. Ҳар куни қай бир қитъанинг қайсиридан нуктасида янгидан-янги

хиссасига тўғри келмоқда.

Ўтган асрнинг 70-йилларида бошлаб саноатлашувнинг жадал суръатлар билан ривожланиши ҳам заарали газларни чиқаришга хизмат килмоқда. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти берган расмий маълумотларга кўра, 2006 йилдан бўйн атмосферадаги иссиқхона газларининг 18 фоизи айнан чорвачилик хиссасига тўғри келмоқда.

Ўтган асрнинг 70-йилларида бошлаб саноатлашувнинг жадал суръатлар билан ривожланиши ҳам заарали газларни чиқаришга хизмат килмоқда. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти берган расмий маълумотларга кўра, 2006 йилдан бўйн атмосферадаги иссиқхона газларининг 18 фоизи айнан чорвачилик хиссасига тўғри келмоқда.

Ўтган асрнинг 70-йилларида бошлаб саноатлашувнинг жадал суръатлар билан ривожланиши ҳам заарали газларни чиқаришга хизмат килмоқда. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти берган расмий маълумотларга кўра, 2006 йилдан бўйн атмосферадаги иссиқхона газларининг 18 фоизи айнан чорвачилик хиссасига тўғри келмоқда.

Садоқат АЛИЖОНОВА тайёрлади.

2014-yil 15-yanvar, № 5 (8654)

ОНА БАГРИДА УЛГАЙГАН БОЛА АЛЬЧИ ВА СПОРТЧИ БҮЛАДИ

Она ва эмизикли гўдакнинг бир-бира жисман яқин бўлши («Кенгуро услуби») орадан ўн ишлар ўтганидан сўнг ҳам бола саломатлиги ва руҳиятига ижобий таъсир кўрсатади.

Мутахассисларнинг таъкидлашича, она бағрида улгайтан бола ўн ёшга тўлганда ҳам бошқа тенгдошларига нисбатан стресс ҳолатига камроқ тушади. Шунингдек, уларнинг вегетатив асаб тизими ва когнитив (ақлий) хусусиятларида ҳам алоҳида ижобий фарқлар сезилган.

Олимлар тажриба вақтида 73 нафар онада фарзандини икки ҳафта давомида ҳар куни бир соатдан багрига босиб юрисини сўрашиб. Бошқа гуруҳдаги 73 нафар бола эса белгиланган вақт ичидаги гўдаклар учун ажратилган алоҳида бўйичаларда мутахассислар назорати остида парвариши қилинди. Олимлар тажрибага жаҳб қилинган барча болаларнинг умумий ҳолатини ўн йил ичидаги маротаба текширувдан ўтказиши.

Якунда «Кенгуро услуби»да вояга етган болалар ақлий ва жисмоний жиҳатдан кўпгина устуникларга эга экани маълум бўлди. Жумладан, бундай болаларнинг билим олиши нисбатан осон кечиб, она ва бола ўтасида илик, яқин муносабат сақланиб қолган.

ТЕЛЕВИЗОР КЎРИШ НИМА УЧУН ЗАРАРЛИ?

Агар бола телевизорга узоқ вақт тикилиб турса, миссанинг тузилишида салбий ўзгаришлар, яъни ялигланни вужудга кела бошлайди. Бу ҳақида япон олимлари маълум қилишган.

«The Daily Mail» наширида ёзилишича, 5 – 18 ёшли 276 нафар бола иштирокида ўтказилган тажриба жараённида бир кунда 4 соатдан зиёд телевизор томоша қилинганлар миссида кўпроқ салбий ўзгаришлар юзага келгани аниқланган. Ўртacha томоша вақти эса 2 соатни ташкил итган.

Барча хуносалар МРТ текшируви асосида чиқарилган. Текширувларда телевизор кўраётган болалар миссанинг олд пўстлогида кўп миқдорда кўкимтири рангдаги суюқлик ажralishi kuzatilgan. Тоҳоку университети мутахассисларининг тасдиқлашича, мазкур ҳолат бола ақлий салоҳиятининг ёмонлашуви олиб келади.

Инсон ақлий салоҳияти – IQ даражаси олд мия пўстлогининг қанчалик юлқа бўлишига боғлиқ. Агар бундай бўйимаса, турли муаммолар юзага кела бошлайди. Хусусан, мунтазам равишда телевизор томоша қилиши мизаги янги топшириклини бажариши вазифасини юклаб лейди. Натижада ақлий салоҳиятининг ривожланишига эҳтиёж қолмайди ва у ўсишдан тўхтайди.

ИДИШ РАНГИ ОЗИШ САБАБЧИСИ(МИ?)

Киши таом ейдиган идишга қанча миқдорда овқат солиши унинг рангига ҳам бевосита боғиб экан. «DNA India» наширида ёзилишича, олимлар озига иштагидаги инсонларга оқ рангилинига ёки косалардан воз кечиб, буншиг ўргига, ёрқин рангдаги ишшалардан фойдаланишини тавсия қилишмокда.

Маълум бўлишича, бунда рангларнинг инсон руҳиятига таъсир кўрсатиши билан боғлиқ қизиқ ҳолат рўй беради.

Айни пайтада олимлар электр токини радиодиапазонларда узатиш устида изланиши олиб боришмокда.

Ч.ҲАСАНОВ,
Ш.БОЛТАЕВ,

Олий ҳарбий божхона институти тингловчилари

юз беради.

Шифокор-диетолог Мелина Ямполиснинг таъкидлашича, тўрт ўздан бошлаб болалар «ошқозони эмас, кўзи билан овқатланиси»ни бошлайди. Яъни, овқатланниша кўзининг аҳамияти бекиёс. Шу сабабли ҳам озиш истагида бўлган кишилар ранглардан унумли фойдаланишлари мумкин.

СУЮҚЛИКНИ СИНГДИРМАЙДИГАН ҶОРОЗ

Америкалик қашфиётчилар томонидан мой ёки суюқликларни шимодирмайдиган ўзига хос маркибга эза қоғоз яратилди. Қашфиётнинг яна бир аҳамияти томони шундаки, уни тайёрлаша кўп босқични ва мурракаб бўлса ҳам, унчалик катта сарф-харажат талаб этилади.

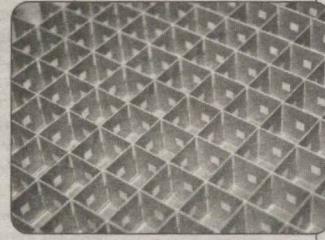
Қоғозни тайёрлаш учун дастлаб хомаёш ҳисобланган целлюлоза яхшилаб майдаланаади. Сўнгра у зичланади ва куритилади. Навбатдаги босқичда эса бутанол билан ишлов берилади. Ниҳоят қоғознинг сиртти қисмидаги суюқлик шимувчи қатламлар олиб ташланади, телефон (тетрафторэтилен полимер) билан қопланади.

Арzon ва қиска муддат ичидаги ишлаб чиқариши мумкин бўлган мазкур янги маҳсулот қарий барча турдаги суюқлик майорларни сингдираслиги бонс ундан турли соҳалар, жумладан, тибиёт ва қадоқлаш саноатида кенг фойдаланиш мумкин.

Мутахассислар қоғозни лаборатория шароитида кичик бўлаклардагина ишлаб чиқаришига мувоффақ бўшилган. Бироқ келгусида кенг кўлмада ишлаб чиқариши учун барча шароитлар мавжуд.

ЭЛЕКТР ТОКИ МАСОФАДАН УЗАТИЛАДИ

Дыюк университети (АҚШ) физиги Ярослав Уржумов бошчилигидаги физиклар томонидан электр токини масофадан электромагнит индукция усули орқали самарали узатувчи қурилма яратилди. Мазкур маслама ҳақида батифсил маълумот «Scientific Reports» журналида эълон қилинди.

Кўплаб алоҳида бўйичалардан ташкил топган «суперлинза» томонлари 40 сантиметрлик ҳажмга эга. Унинг ичидаги мисдан ясалган антенначалар бўлиб, ишлаш вактида у электр токини узатувчи ва уни қабул қилиб олувчи қисм ўртасига келади.

Ўзгарувчан токли гальтаклар ўртасида линза ўрнитилмаган тақдирда, индукция жараённи самарали кечаслиги таъкидланмоқда. Аниқроқ қилиб айтганда, улар ўртасидаги масофа қанчалик узоқлашича, мазкур жараённинг самарадорлиги ҳам шунчалик камайиб боради. Физиклар яратган янги маслама эса мазкур йўқотишларни беш барборагча камайтиради.

Таъкидлаш ўринлики, электр токини масофадан узатиш мухандислик соҳасида долзарб масалалардан бири саналади. Ҳозиргача мавжуд қузватлаш қурилмалари қиска масофадагина ишлашга қодир. Эндиликада эса электр автомобиллари, мобил телефонлари, компютер сичкончалири ва бошقا электрон қурилмалари билан неча метр узоқликдан ҳам қузватлаш имкони яратилмоқда.

Айни пайтада олимлар электр токини радиодиапазонларда узатиш устида изланиши олиб боришмокда.

Ч.ҲАСАНОВ,
Ш.БОЛТАЕВ,

Дунёнинг айрим минтақаларида қиши фасли иссиқ обҳаво ҳукмрон бўлган бир вақтда, АҚШ шимолида кузатилган рекорд даражадаги совук натижасида ҳаётдан кўз юмгандар сони 21 нафарга етган, мамлакат бўйлаб 11 мингдан зиёд авиарейслар бекор қилиниб, кўпкаб штатларда мактаблар ва давлат муассасалари фаолияти вақтнча тўхтатилган.

Геватемала пойтахтидағи хусусий авиакомпанияга тегишили аэропортга Венесуэладан учиб келиб кўнган қичик самолёт бортида ярим тоинага яқин кокаин гиёхванд мoddаси борлиги аниқланиб, иккичамлакат ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимлари томонидан мусодара қилинган, ушбу воқеада айбордиккни геватемалалик қўлга олинган.

АҚШнинг Флорида штатидаги Уэсли-Чапел шаҳрида кинотеатрлардан биринда фильм намойишни вақтида томошабинлар шовқинидан дарғазаб бўлган собиқ полициячи томонидан содир этилган отишма оқибатида бир киши ҳалок бўлган ва яна бир нафар аёл жароҳатланган, жинонотчи эса ҳуқуқни муҳофаза қилиш органи ходимлари томонидан қўлга олинган.

«Associated Press» ахборот агентлигининг маълум қилишича, АҚШнинг Гарбий Виржиния штати Чарльстон шаҳрида «Freedom Industries» заводидан заҳарли кимёвий модда – метилциклогексанинг Элк дарёсига қўйилиши оқибатида бешта округда фавқулодда ҳолат эълон қилиниб, 100 мингдан зиёд аҳолига ичимлик сувидан мутлақо фойдаланмаслик тавсия этилди, қатор мактаб ва умумий овқатланиши масканлари фаолияти вақтнча тўхтатилган.

Жанубий Судан ҳудудидағи Оқ Нил дарёсида Малакал шаҳридан чиққан паромнинг ҳалокатга учраши оқибатида 300 нафарга яқин киши ҳаётдан кўз юмгани ҳақида хабарлар тарқатилган.

Ўрта маҳсус, касб-хунар таълими маркази жамоаси Марказнинг бош мутахассиси Мукаррам Толиполова акаси

Абдусалом ТОЛИПОВнинг вафоти муносабати билан таъзия изҳор қиласи.

БЕРУНИЙ ИПМИЙ МЕРОСИНИНГ ГУЛТОЖИ

Истиқлол шарофати билан тарихимиз, илмий ва маънавий қадриялтадимиз қайта тиклана бошлади. Илмифан оламида довруқ қозонган алломалар ал-Хоразмий, Беруний, Замахшарийларнинг асарларини тўлиқ ўрганиш баҳтига мушарраф бўлдик.

Юртбошимизнинг миллий тарихимиз ва умумбашарий тараққиёт ривожига ўнгутимас ҳисса қўшган олиму фузалолар қодирган илмий мерос, фалсафий қарашларни ўрганиш даркор, деган сўзлари илм-фанга қизиқкан ҳар бир ёшлини тарихимизни чуқур ўрганишга ўнданомда. Мен ҳам илмий раҳбарим А.Ахмадов билан Абу Райхон Берунийнинг "Тафхим" ("Астрология" ва "Астрономия") асарини ўрганишга киришдим. Тадқиқ қилиш жараёнида "Тафхим" асари Беруний илмий меросининг гултожи эканини анг-

ладим. Чунки энциклопедик хартерга эга бўлган бу асарда математика, астрономия, география, тарих, хронологиянинг умумий масалалари бәйн килинган.

Асарни ўрганишда унинг тарихий аҳамиятнинг кўрсатиб бершига, Абу Райхон Берунийнинг нафакат аннек фанлар соҳасининг билимдони, балки тарихи олим сифатидаги қўлам тебрятанлигини исботлашга ҳаракат килдим.

Комусий олимнинг "Тафхим" асарининг нашр этилиши ўз Ватанини севувчи, фидойи ўлкашунослар учун мухим бир воеа ҳисобланади.

Асарни ўрганиш жараёнида аллома тизимлилар изчиллик, назария ва амалиётнинг узвийлигига эътибор қаратиб, китобхонга осон ва тушунали бўлиши учун савол ва жавоб тарзида ёзғанлигига аҳамият бердим. Беруний "Тафхим"

асарини ёзишда оддийдан муракабликка қараб, мантиқий кетмателлик принципидан фойдаланган.

Асарни ўқиган китобхон нима учун айнан 530та саволга 530та жавоб деган саволни бериши табиий. Буни куйидагича изоҳлаш мумкин. XI асрда ҳамма билиши шарт бўлган, алломадан доимо сўраб мураҳжат қилинган саволлар шупардан иборат бўлиб, уларга жавоблар энциклопедик характердаги асарни яратилишига сабаб бўлган. Демак, етук инсон бўлиш учун XI асрда «Тафхим»даги маълумотларни билиш керак бўлган.

Абу Райхон Беруний Хоразм Маъмун академиясида фаолият юритган. Тадқиқот давомида ўша даврда Маъмун академиясидаги "Устоз—шогирд" муносабатларида таълимнинг кўргазмалилиги, ама-

лиёт билан боғлиқ бўлганинги аниқладик. Ҳар бир маълумот келтирилгандаги улар илгаригилари билан таққосланиб, тарихий ҳақиқатга қанчалик яқин ёки хатолиги далил ва исботлар билан кўрсатиб берилган.

Беруний ижодини ўрганиш натижасида олим таълим—тарбия амалиётидаги ахлоқ-одоб, тарбия масалалари гаҳ катта эътибор берганлигини яна бир бор ҳис қўлдик. Айникиса, алломанинг "Тарбия олдидағи биринчи вазифа ўзидан ташкари бутун жамоатчиликка ҳизмат кила ола", диган шахсни тарбиялашдан ибораттир" деган фикри хозирги кунда биз тадқиқотчилар олдимиизга кўйиган мақсаддини айнан ўзидир.

Умиди КУРОНБОЕВА,
ТДД қошидаги Чilonзор
академик лицеин катта
ўқитувчиси

Севимли шоирасиз Зулфияхонимнинг ҳаёт йўли ва ижоди борасида изчил тадқиқотлар олиб борилаётгани, кўплаб китоблар, ёдномалар нашр этилаётгани таҳсинга лойиқдир. Яқинда шундай асарлардан бирни — таникли публицист ва шоира Мұхтарама Улуғнинг "Мұхабbat саройида мангу қолганлар" китоби кўлимига тушиб қолди.

Ушу мұхтасар рисолани бир ўтиришда ўқиб чиқдим ва беҳад таъсирларнам. Рисола ніхоятда ўқишили чиққан. Хотиралар, муносабатлар, баҳолар, иқтиблослар, шеърлардан намуналар жуда ўринил берилган. Энг мұхими, мұаллиф ҳар бир сатр, ҳар бир жумлани саимимият, эхтиром билан битганди.

Китобда Ҳамид Олимжон ва Зулфияхоним ҳақидаги

кона руҳ багишлаб турбиди.

Китобга "Мұхабbat саройида мангу қолганлар" дея жуда мақбул, таъсирчанном берилган. Бинобарин, Ҳамид Олимжон ва Зулфияхоним турмуш курганаидан сўнг бор-йўғи ўн йил бирга яшаганлар. Улар шунчалик оз вақт ҳаёт сурури ва баҳт нашидисини тотганлар. Шу ўйнилини даврда улар яратган мұхабbat саройининг мустаҳкам пойдерори тикланган. Сўнг ярим асрдан зиёд давр мобайнида мұхабbat саройининг бекаси вафодор ёр, меҳрибон она, дилбар шоира, бағрикенгустоз, моҳир раҳбар, иродали инсон сиймосида

ни яққол тасдиқлайди. Зеро, "Зулфия опанинг ёш ижодкорларни бағрикенглик, ифтихор, меҳрибонлик билан қўллаб-куватлашлари эллинг кўз ўнгиди эди".

Мұхтарама Улуғнинг фикрлаш тарзи ва ифода сузули ўзига хослиги билан ахралиб турди. Мұаллиф ишлатган иктибослар, рамз ва ўхшатишлар инжа нафосати, ажаб бир ҳарорати ва таровати билан китобхонни мафтун этади. Ўзбекона маром бутун китоб бўйлаб ўтган бўлиб, бу барча бобларни бир-бирига boglайди, ўзаро яхлитлашиди,

Taqriz

ШАРҚОНА ЭҲТИРОМ

хотиралар, илмий-ижодий изланишлар натижасида юзага келган хуласа ва кечинималар жуда кўп. Аммо мұаллиф битиларида ўзига қадар шу мавзуда яратилган илмий тадқиқотлардаги маълумот, баҳо ва хуласаларни ҳам, бошқа хотира асарларидаги тасвир ва тасассултларни ҳам тақорламайди.

Мұхтарамаҳон 1977 йилдан 1996 йилгача Зулфияхоним раҳбарлигидаги ишлаган,

гавдаланади.

Зулфияхоним неча ўн йиллар давомида ижодкорларни ўзбек аёлларининг нуғузли нашри — "Саодат" журнали атрофида жипслаштириб келди. Ушбу нашр ҳаёт ва ижод ўйлига ёзғанини қадам кўйган шоира, адаби ва журналист қизларимиз учун мустаҳкам ишонч ўргони, мұхим тарбия маскани бўлиб ҳизмат килган.

XX асрнинг 60—70-йиллари аёдабиётимизга кириб келган кўпинга қизлар, аёлларнинг ҳаётидаги бурилиш нуқтаси устоз Зулфияхоним билан танишувдан, опанинг назарига тушишдан бошланганни сир эмас. Рисола мұаллифи ёзганинде, ҳатто унинг ўзи туғилиб-ўсган ҳудуд газетаси таҳририятига оддий котиба сифатида жойлашиши кийин бўлиб турган бир пайтда Зулфияхонимнинг меҳрибонлиги туфайли Тошкентга, "Саодат" журнали таҳририятига ишга ҳақириб олингани каби ҳаёттй мисоллар бу ҳақиқат-

рисоланинг маъно-мазмунига гўзалик ва нафислик бағишилайди.

"Зулфия опа одамлар билан яккана-якка сұхбатларда ҳам, кўччилик билан бўладиган мулоқотларда ҳам тилга фоят эътиборлилик, нозиклик билан сўз таинларидар, бунга кўччилик ҳавас киларди", деб ёзиди Мұхтарама Улуғ. Ҳа, сўзда зийраклик, масъулият, ботиний маънолар ва оҳангларни хис эта олиш билан боғлиқ иктидор соҳибаси бўлганини Зулфияхонимнинг фақат шеърлари ҳамда публицистик асарлари эмас, балки таржималари мисолида ҳам ёрқин кўриш мумкин. Жумладан, Зулфияхоним Пушкин, Некрасов, Марина Цветаева, Анна Ахматова, Константин Симонов, Сулеймон Рустам ижодидан таржималари аслиятга нечоғлик яқин экани муҳлиси мутахассислар томонидан ҳануз эътироф этилаётгани бежиз эмас.

Истиқлол Зулфияхоним ижодини янада яшартириб

юборди. Унинг поэзияси ёшлик ва Ватан мустакилларни нафаси билан қайтадан жўшқинланди. Зулфия опанинг ўз таъбири билан айтганда, "Истиқлол кулифи дилимишни очди, мутилик ўрнига қонимизга жасорат кирди".

Эндилида эл ардоғидаги ижодкор, моҳир тархимон, атоқли ношир — муҳаррир ва жамоат арбобининг таваллуд куни ҳар йили мустақил давлатимиз ҳаётидаги тасдиқларни берадиган. Уларга яхлитлашиди, севиб ўқилмоқда. Номи — тилларда, ижоди — дилларда барҳаёт. Шуну ҳам таъидлаш керакки, ўзининг латиф ижоди билан миллионлаб кишиларга эзгулик, мұхабbat ва садоқатдан сабоқ берган Зулфияхоним хотирасини бугун бутун ҳалқимиз ардоқлаб ёд этади.

Президентимиз Фармонига мувофиқ мамлакатимизда 1999 йили Зулфия номидаги давлат мукофоти таъсис этилган миллионлаб мұхлисларнинг кувоннига кувончи кўшиди. Шубу юқсан мұкофот шоиранинг бүгунги ҳаётимиздаги муносаби берди. Шу билан бирга, бу — Зулфияхоним бор иқтидорио фазилатлари, Шарқ аёлига хос ақлу закоси ва Фазлу камоли билан янги янги наслларни энг ойиженоб хислатлар руҳида тарбиялашда авлодларга руҳан ҳамроҳ, ҳамкор эканидан далолатидир.

Мұхтасар айтганда, севимли шоирасизнинг шахси, ҳаёт, ижоди, фаолияти, ҳақиқатан ҳам, келажак авлодларга, айниқса, ҳаёт остононада кириб келаётган қизларга ибрат мактабидир. Шу маънода Мұхтарама Улуғнинг "Мұхабbat саройида мангу қолганлар" рисоласини, умуман, шу каби яхши китобларни ёзиш, нашр этиш, ўқиш ва ўрганишнинг аҳамияти жуда катта, деб ўйлаймиз.

Акмал САЙДОВ,
профессор

O'TTIS

BALLA R

MENING SHAHRIM. TA'LIM – YANADA KO'PROQ YANGI TESTLAR!

ABITURIYENT!
SEN O'QISHGA KIRISHGA TAYYORMISAN?

QO'NG'IROQ QIL!
SOTIB OL!
TAYYORLAN!
O'QISHGA KIR!

BIOLOGIYA
KIMYO
TARIX
GEOGRAFIYA
ONA TILI
VA ADABIYOT

MATEMATIKA
FIZIKA
INGLIZ TILI
NEMIS TILI
FRANSUZ TILI

Guvohnoma №005067-03

(99871) 283-23-79, 283-39-34, www.mg.uz**O'ZSANOATQURILISHBANK**

Азиз халқимизнинг
жасур ўғлонларини,
мамлакатимиз куч-
кудратини таъминлаш
йўлида фидокорона
хизмат қилаётган
зобитлар ва барча
ҳарбийларни
**14 январь – ВАТАН
ХИМОЯЧИЛАРИ КУНИ**
били самимий
кутлаймиз!

Ma'rifat**TA'SIS
ETUVCHILAR:**

O'zbekiston Xalq ta'limi
vazirligi, O'zbekiston Oliy
va o'rta maxsus ta'lim
vazirligi, O'zbekiston
Ta'lim, fan va
madaniyat xodimlari
kasaba uyushmasi
Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-
NAZAROV, Baxtiyor DONIYOR-
OV, Farrux JABBOROV (bosh
muharrirning birinchi o'rinsosari),
Husan NISHONOV (bosh muharrir
o'rinsosari), Farhod RIZAYEV, Nurlan
USMONOV (bosh muharrir o'rinsosari),
"Учитель Узбекистана"),
Mirzakarim XUDDIEV, Baxtiyor
YOQUBOV (mas'ul kotib), Aleksey
CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель
Узбекистана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot
agentligida № 0067 raqam bilan
ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416

INDEKS: 149, 150, Г-126
Tiraj: 66649.
Hajmi 4 bosma taboq. Ofset
usulida bosilgan, qog'oz
bichimi A-3.

«Ma'rifat» dan materiallarni ko'chirib boshish
tahririyat ruxsati bilan amalga oshirilishi shart.
Tahririyatga kelgan qo'lyozmalarni taqriz
qilinmaydi va muallifiga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat jarobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib – 233-99-15, umumiy
o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi – 233-
53-14, fan, oly va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi
yangiliklari bo'limi – 233-56-45, adabiyot, madaniyat,
kasaba uyushmlari maktabi yangiliklari bo'limi – 233-
54-49, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari
bo'limi – 233-54-63, siyosat, xalqaro hayot va sport
yangiliklari bo'limi – 233-76-40, reklama va marketing
bo'limi – 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxdaDizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Timur SARYAROV.Navbatchi muharrir:
Nazokat XOLMETOVA.
Navbatchi:

Bobomurod XUDOYBERDIYEV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aktionerlik kompaniyasi
bosimaxonasi.Korxonalar manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uyЎзА якупю – 21.00
Topshirildi – 21.00